

"Sista ordet är inte sagt än!"
- en analys av lärarnas syn på
jämställdhet vid journalist-
utbildningen i Göteborg

Ingela Wadbring

ARBETSRAPPORT NR 45
1995

ISSN 1101-4679

Utrikeskorrespondenter
kan även vara kvinnor. Men det är
ovanligt. Huvudskälet är, naturligtvis, den
könsdiskriminering som alltid rått då roligare och finare
jobb ska tillsättas. De kvinnliga korrespondenterna man träffar
ute på fältet är inte som vanliga killar. De måste vara dubbelt så bra. Tyvärr
är det ju så att kvinnans jämlikhet bara är en teoretisk fråga i större delen av världen.
Eftersom de stora dramatiska händelserna oftast utspelas bortom Sveriges gränser hamnar
den utsända kvinnliga medarbetaren i en mycket större kris än någon av hennes manliga
kollegor. Först ska hon på dagen möta och bekämpa samma problem och
svårigheter som sina manliga kollegor. Sen måste hon på natten, då de
flesta kan koppla av, vara beredd på ett nytt krig. Det kan vara
hennes kärlekskranka kollega eller dagens intervjuoffer
eller andra manspersoner som försöker tränga in genom
nyckelhål eller balkongdörrar. Går inte det
kan de ju alltid ringa och flåsa. Om
hon ska överleva och själv
tycka det är roligt
måste hon vara
tuffare, kunnigare, starkare
än killarna. Därför händer det att
de kvinnliga utrikeskorrespondenterna gör
bättre jobb än sina manliga kollegor därför att
de har så mycket svårare att få jobbet. De är ofta mer
kvalificerade, mer språkkunniga och pålästa. Självklart har det
också fördelar att vara kvinna. En glatt leende kvinnlig kollega tas ofta emot
mycket vänligare och kan komma mycket längre genom spärrarna i de flesta kulturer
än en man. Klart att hon ska utnyttja det på rätt sätt. Det är bara i Sverige som det finns så
många kvinnliga korrespondenter och där man inte längre tänker på att de är kvinnor.
Men Sverige är undantaget, regeln är där ute.
(Herman Lindqvist, 1992:214)

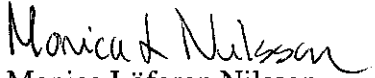

Förord

1992 startade ett pedagogiskt projekt med arbetsnamnet *Hon och Han i journalistiken*, vid Journalisthögskolan (numera Journalistprogrammet) vid Göteborgs universitet. Projektets övergripande syfte kan sägas vara att prova olika sätt att lyfta fram kvinnliga förebilder och att stärka den kvinnliga yrkesidentiteten. Det löper under tre år och finansieras av Högskolans Grundutbildningsråd.

I denna arbetsrapport återges och diskuteras lärarnas synpunkter på jämställdhet och journalistik. I en tidigare publicerad arbetsrapport återfinns en analys av kurslitteraturen vid Journalisthögskolan. Projektet i sin helhet kommer också att utvärderas och avrapporteras i arbetsrapportserien.

Göteborg 8 februari, 1995

Monica Löfgren Nilsson

Projektansvarig

Innehåll

Inledning	4
Tillvägagångssätt	5
<i>Frågeställningar</i>	5
<i>Framställningen</i>	6
Jämställdhet - ett inledande resonemang	8
Några grundläggande fakta	8
Är jämställdhet en viktig fråga?	8
Studenterna och jämställdheten	11
Journalisterna och jämställdheten	13
Undervisning och kurslitteratur	16
Genusperspektivet i kurslitteraturen	16
Till exempel... ..	18
Gästföreläsare	20
Kursen <i>Kvinnor och journalistik</i>	23
Män och kvinnor som journalister	26
Journalistkultur och kvinnojournalistik	26
<i>Hårda och mjuka nyheter</i>	27
<i>Isolerade fakta och helhetssyn</i>	28
<i>Konkurrens och konsekvens</i>	29
<i>Distans och engagemang</i>	29
<i>Individualism och kollektivism</i>	30
<i>Arbete och privatliv</i>	31
<i>Formalisering och experimenterande</i>	31
Kvinnligt och manligt språk	33
Teknik	34
Jämställdheten och Journalisthögskolan	36
Policydeklaration	36
Chefernas ansvar	37
Jämn könsfördelning bland lärare	37
Diskussioner som redskap	39
Avslutande diskussion	41
Klövna känslor	41
Jämställdhet - en fråga för både kvinnor och män	42
Vidgade perspektiv	43
Den goda journalistiken?	44
Sammanfattning	45
Referenser	47
Bilaga 1 - Konflikter (?) mellan journalistkultur och kvinnojournalistik	48

Inledning

Jag ser mig själv tillhöra den ras av journalister som anser att det är oerhört viktigt att föra de små och svagas talan gentemot Makten. Detta har för mig alltid varit en självklarhet. Men plötsligt så börjar jag fundera över det faktum att i denna grupp vars talan jag säger mig vilja föra finns en jävla massa kvinnor. Dåligt representerade i maktsammanhang, lågutbildade och underbetalda. Yrkesverksamma i den offentliga sektorn som utsätts för ett oerhört tryck i dessa dagar. Kan det verkligen vara så att det jag vill säga inte förstås av eller angår alla dessa människor på grund av att vi skiljer oss i kön? Kan jag finna en väg - ett medel - att bättre nå ut och själv förstå en majoritet av svenska befolkningen som i många sammanhang står helt utanför den allmänna debatten? Allt eftersom jag funderar på detta blir det viktigare för mig med den intellektuella utmaning det innebär att utmana mina egna fördomar och mitt eget tänkande. Därför vill jag delta i kursen i Kvinnlig journalistik.

Ovanstående är ett utsnitt ur en av de motiveringar som skrivits av dem som ville delta i kursen *Kvinnor och journalistik* hösten 1994. Alla studenter uppmanas skriva en motivering till varför de vill läsa en kurs som handlar om kvinnor och journalistik. Den som citeras här, är skriven av en man.

Många studenter är intresserade av problematiken runt det manliga och det kvinnliga. Men det är svårt att sätta fingret på vari eventuella skillnader mellan män och kvinnor ligger. Finns det språkliga skillnader? Ser kvinnor och män på världen på olika sätt? Finns det en kvinnlig journalistik? Frågorna är många. Svaren är färre.

Denna rapport handlar om manligt och kvinnligt i journalistiken, i journalistutbildningen och i samhället. Under några veckors tid har jag träffat lärare och anställda på Journalisthögskolan (JH)* och samtalat med dem om deras syn på jämställdhetsfrågor. Till att börja med vill jag tacka alla dem som avsatt tid till samtalen: Åsa Abelin, Anneli Ahlmér, Kent Asp, Britt Börjesson, Bengt Carlsson, Jöran Carlsson, Åke Edwardson, Carina Grönqvist, Kristjan Hallberg, Lis Hellström Sveningsson, Olof Hultén, Håkan Hvitfelt, Heikki Jalakas, Anders Löwenberg, Tomas Persson, Max Reich, Susanne Reich, Margareta Stål, Kurt Syrén, Ulf Wallin, Göran Zachrisson, Lars Wilhelmsson, Lena Wägnerud och sist men inte minst, Monica Löfgren-Nilsson som bistått med många idéer och goda råd. Det har varit ett oerhört givande arbete att få ta del av alla era visioner, idéer och synpunkter.

Rapporten ingår i ett pedagogiskt utbildningsprojekt som har sin utgångspunkt i forskningen av yrkesverksamma journalister, vilken visat på skillnader i mäns och kvinnors syn på sitt yrke. Syftet är att pröva olika vägar att belysa kvinnliga perspektiv på journalistiken under utbildningen.

Projektet består av fyra olika delar. I den första delen ingår denna rapport tillsammans med en litteraturgenomgång av Journalisthögskolans kurslitteratur utifrån ett könsperspektiv. Litteraturgenomgången genomfördes av Margareta Melin under 1992. Projektets andra del innebär utvecklandet av ett antal kursmoment i den ordinarie undervisningen där manliga och kvinnliga perspektiv ska belysas. Den tredje delen är utvecklandet av en delkurs där kvinnors syn på yrket diskuteras och där kvinnliga förebilder får sin plats. Denna kurs är idag (hösten 1994) verklighet på JH, under namnet *Kvinnor och journalistik*. Citatet ovan är hämtat från motiveringarna till just denna kurs. Som en fjärde del ingår också en kontinuerlig utvärdering av hur yrkesrollen förmedlas i utbildningen som helhet. Denna görs i form av att studenterna varje termin besvarar en enkät om yrkesroll, förebilder, nyhetsförmedling etc.

---

* Journalisthögskolan heter inte Journalisthögskolan längre, men namnet används i rapporten ändå eftersom beteckningen används i dagligt tal. Journalisthögskolan ingår numera som en del i Institutionen för journalistik och masskommunikation, JMG.

Tillvägagångssätt

Underlaget till denna del av projektet, består av utskrivna samtal som genomförts med de anställda på Journalisthögskolan, samt de som undervisar på JH men kommer från andra institutioner. Totalt har jag träffat 23 personer under i huvudsak oktober och november 1994, och samtalen har varat mellan ungefär 45 minuter och två timmar. Samtliga som tillfrågats om de vill delta i studien, har ställt upp.

Anledningen till att jag benämner samtalen just *samtal*, och inte intervjuer, är att det varit förhållandevis opretentiösa resonemang. Jag har heller inte förhållit mig passiv, utan snarare aktiv, även om jag försökt avhålla mig från att driva något perspektiv själv. De anställdas fria funderingar runt jämställdhet har prioriterats framför mina i förväg uppskrivna frågor. Vissa områden har jag emellertid velat täcka, och ibland har det varit nödvändigt att "styra" samtalen mer än vid andra tillfällen.

Vissa av de områden som finns upptagna i rapporten, har inte alla haft anledning att uttala sig om; det gäller exempelvis språk och teknik. I andra fall har frågelistan varit alltför snäv, och då har vi gått utanför denna.

I metodologiska termer kan man kalla detta för kvalitativa intervjuer, även om jag benämner dem samtal.

Bandspelare har inte använts, utan jag har antecknat samtidigt som vi talat. Samtliga som jag talat med, har sedan fått en utskrift av samtalet, för att kunna göra eventuella rättelser, lägga till något - eller dra ifrån. Det har fungerat väl, en del har accepterat utskrifterna som de var, de flesta har gjort några kommentarer, någon har gjort många kommentarer, och det är på dessa kommenterade utskrifter som rapporten grundar sig.

Den frågelista jag använt, har satts samman utifrån egna tankar och litteratur om jämställdhet - både inom journalistiken och mer allmänt. Någon tyckte frågorna var märkliga och svåra att besvara, men i stort sett har det fungerat väl.

Frågeställningar

Som vägledningen för hur man bör och kan arbeta för att skapa ett mer jämställt samhälle, har jag valt ut tre utgångspunkter. Det är på dessa utgångspunkter som frågeställningarna grundar sig.

Den första utgångspunkten kan sägas vara den liberala feminismen, som ser lösningen på ojämlikheten inom mediabranschen genom att kvinnor ska söka ta sig in på manligt dominerade områden. En sådan förändring skulle speglas i massmedierna. Media kan också bidra till förändringen bland annat genom att porträttera fler män och kvinnor i icke-traditionella roller. En strategi för en förändring, är att lära ut det icke-traditionella som profession på journalisthögskolorna (Kleberg, 1993; van Zoonen, 1991). Detta kan sägas vara en generell utgångspunkt i denna rapport.

Från Jämställdhetsdelegationen vid Göteborgs universitet är man ålagd att som institution fullfölja jämställdhetsplanen genom att ange egna lokala mål, genomföra, följa upp och utvärdera dessa. Detta är den andra utgångspunkten. I *Jämställdhetsplanen* (1994:8) sägs bland annat att

/jämställdheten skall ses som ett reguljärt inslag i all utbildning och inarbetas i kursplaner, litteraturlistor m m. Särskild vikt bör läggas vid könets betydelse i lärarutbildningar, journalist- och andra mediautbildningar samt vid lärarfortbildning.

Ytterligare en utgångspunkt är Yvonne Hirdmans (1988) tankar om de två logikerna. Hirdman ser genusystemet (genus är detsamma som socialt kön, till skillnad från biologiskt) som en dynamisk struktur, en ordningsstruktur av kön som är basen för de sociala, ekonomiska och politiska ordningarna. Den första logiken, som kanske är mindre intressant i detta sammanhang, är *dikotomin*, isärhållandets tabu. Den innebär att manligt och kvinnligt inte bör blandas. Den andra logiken är *hierarkin*, att det är mannen som är norm. Ett exempel på detta kan man se inom exempelvis forskningsdokumentation. Sökordet *kvinnor* ger en del referenser, liksom *barn* och *ungdom*. *Man* däremot, finns knappast med. Det är ett neutralt begrepp (Carlsson, 1991).

Den *första frågan* är grundläggande och berör synen på jämställdhet i samhället i allmänhet, och på Journalisthögskolan i synnerhet. Är jämställdhet en viktig fråga för dem? Är det något de vill överföra till studenterna?

Fråga nummer två fokuserar undervisningen. När Margareta Melin (1992) gjorde en genomgång av kurslitteraturen på JH, fann hon att den så totalt dominerades av män att den inte speglar hur samhället ser ut idag. Men hur ser då undervisningen ut? Präglas också den av ett manligt förhållningssätt? Ger man bara traditionsbundna exempel? Vilka gästföreläsare bjuder man in? etc.

En *tredje fråga* handlar om kursen *Kvinnor och journalistik*. Fungerar den? Vad tas upp? Vad anser de som är, respektive de som inte är inblandade i den, om den?

Skillnader mellan kvinnligt och manligt i journalistiken tas upp i en *fjärde fråga*. Finns det en skillnad mellan kvinnlig och manlig journalistik? Finns det en norm - en manlig norm? Vad premieras under utbildningen? Vilka skillnader märker lärarna bland studenterna vid undervisningstillfällena? Skiljer sig manligt och kvinnligt språk åt? I teknologiska sammanhang sägs kvinnor ofta vara rädda för teknik. Är det en skillnad som finns i mer teknologiska undervisningssammanhang på JH?

Den *femte frågan* berör jämställdhetsarbete på institutionen. Vems ansvar är det att se till att jämställdhetsaspekter finns med i arbetet? Finns en policydeklaration - eller borde det finnas? Vilka mål arbetar man mot? Vad anser lärarna?

Framställningen

I framställningen finns inte särskilt mycket nothänvisningar. Det beror på att många av de idéer jag själv haft, kommer någonstans ifrån - men varifrån? Jag hoppas emellertid att det klart framgår vad som är andras tankar, mina tankar och JH:s anställdas tankar. I de fall då ingenting uttryckligen sägs, är det respondenterna som står för åsikterna.

I den här typen av rapport kan det vara av värde att få veta författarens egen ståndpunkt - för att själv i viss mån kunna ta ställning till framlagda resultat. Min inställning är att jämställdhetsproblematiken definitivt är av vikt att studera. Jag är feminist, på ett ganska okontroversiellt sätt, så tillvida att jag anser att män och kvinnor bör ha samma chans och lika villkor i livet, något de inte har idag. En önskan från min sida är att fler skulle sträva mot att samhället förändrades i den riktningen. Eftersom samtliga som jag talat med synes ense med mig i uppfattningen om att jämställdhet är en viktig fråga och något eftersträvarsvärt, så torde detta inte ha vållat några problem.

Vid sammanställningen av materialet, har min strävan varit att söka belysa så många *olika* aspekter som möjligt av en fråga. Om 22 av 23 personer svarat ungefär detsamma på en fråga, så är det inte settts som mer intressant, än vilken den 23:e personens åsikt var.

Ingen är namngiven i rapporten - förutom i inledningen - trots att ingen uttalat att de önskar vara anonyma. Jag har valt att göra så ändå, eftersom det enligt min uppfattning inte spelar

någon roll *vem* som sagt vad. I de flesta fall kommer jag heller inte att redovisa om det är en mans eller en kvinnas åsikter som nedtecknats, men jag skulle i sammanhanget vilja nämna att det finns oerhört medvetna manliga lärare som aktivt arbetat med jämställdhetsfrågor, men också kvinnor som är förhållandevis omedvetna - och allt där emellan.

Av en del lärare har jag fått material som kommer från studenterna. Det gäller bland annat kursmotiveringarna till kursen *Kvinnor och journalistik*. Inte heller dessa är namngivna, av samma skäl som ovan.

Rapporten följer i stort sett den uppläggning som frågeschemat som användes vid samtalen gör. En generell bild av jämställdhet i stort och på Journalisthögskolan, följt av frågor runt litteratur och undervisning. Manlig och kvinnlig journalistik och eventuella skillnader mellan dessa följer sedan, samt språk och teknik. Sist behandlar både policyfrågor och mer konkreta frågor om jämställdhetsarbete.

Jämställdhet - ett inledande resonemang

Till att börja med måste en inledande fråga ställas: vad är jämställdhet? Det finns troligen inte *ett* svar på frågan, utan flera. Jag har inte för avsikt att komma med någon exakt definition; därtill är begreppet alltför komplext. I de samtal som genomförts har heller inga definitioner förekommit, utan samtalen har varit förutsättningslösa. Att jämställdhet handlar om manligt och kvinnligt, är emellertid en utgångspunkt - även om också andra jämlikhets- eller jämställdhetsfrågor tagits upp.

Några grundläggande fakta

1969 var ungefär 20 procent av journalisterna kvinnor. Idag har den siffran fördubblats, om man ser till de journalister som är medlemmar i SJF (Svenska Journalistförbundet). Kvinnor arbetar ofta inom populärpress, kvällspress eller som frilansare, mindre ofta på storstads- och landsortspress samt lokalradio. Män är överrepresenterade bland annat som chefer. Kvinnliga journalister har i högre utsträckning än manliga, gått en journalistutbildning. De har också rent generellt en högre utbildningsnivå än män. Trots detta, är det bara ungefär 10 procent av kvinnorna som är i någon form av arbetsledande ställning, till skillnad från männens 20 procent.

En viss skillnad finns mellan mäns och kvinnors motiv till att bli journalister. Medan män anger att de vill arbeta med nyheter, så anger kvinnor att de vill belysa missförhållanden, försöka påverka samt uttrycka sig (Löfgren, 1991; Weibull, 1991 a-c).

Det finns idag två olika program på Journalisthögskolan. Det ena är på 100 poäng, och för att kunna söka dit krävs att man läst 40 poäng i något annat ämne tidigare. Det finns också ett program om 40 poäng, där förkunskapskraven är att man tidigare läst 100 högskolepoäng.

På Journalisthögskolan finns idag en liten övervikt av kvinnliga studenter. Eftersom man numera kvoterar de sökande, ska endera könet emellertid inte nå över 60 procent. Hur könsfördelningen sett ut tidigare har skiftat. Under 1960-talet var en stor majoritet män, medan det under 1980-talet varit en stor majoritet kvinnor.

Bland lärare dominerar män på JH. Av dem jag träffat och samtalat med, är 15 män och 8 kvinnor.

Är jämställdhet en viktig fråga?

Är det så att Sverige är förhållandevis jämställt idag? Ja, såtillvida att Sverige förmodligen är världens mest jämställda land. Är frågan om jämställdhet då förlegad? Nej, vi vet att kvinnor fortfarande lever under andra villkor än männen, vilket borde räcka för att frågan fortfarande ska ha relevans.

Att jämställdhet är viktigt - *rent generellt* - anser samtliga lärare på Journalisthögskolan:

Frågan är jätteviktig, därför att hälften av befolkningen är kvinnor. Det räcker väl som skäl?

De flesta anser frågan så grundläggande och självklart viktig, att det är svårt att motivera *varför* det är viktigt att tänka i kvinnliga och manliga termer. Det bara *är* viktigt:

Jag tar för givet att jämställdhet finns, och blir förbannad när jag upptäcker att den inte finns. Det finns ju egentligen inga alternativ.

Den värld i vilken vi lever består av ungefär hälften kvinnor och hälften män, men detta syns inte i maktstrukturen, vilket är ett skäl till att frågan är viktig. Jämställdhet är en av de basfrågor som bestämmer våra levnadsförhållanden, på samma sätt som exempelvis mat, miljö och politik.

Att män och kvinnor fortfarande inte har samma lön då de utför liknande arbete, eller har samma möjligheter att nå chefspositioner, är ytterligare en anledning till att man anser att jämställdhetsfrågan inte får glömmas bort, liksom att man inte borde se på kvinnor och män som kvinnor och män, utan som *personer*. Kön borde vara ointressant:

Det är inte rationellt att ha ett ojämnt samhälle. Inom exempelvis både journalistiken och politiken är det viktiga frågor som kommer i skymundan om man inte eftersträvar jämställdhet. Men frågan finns också på en mer ideologisk bas, på ett värdemässigt plan; att man är emot orättvisor. Alla är födda jämlika, vilket borde vara en värdegemenskap.

Jämställdhet kan också ses som ett positivt värdeladdat ord. De flesta människor är - i högre eller lägre grad - omgivna av kvinnor i sitt privatliv. På något sätt blir det då självklart att de ska ha samma villkor och möjligheter som andra: läs män. De som sett just detta som en anledning till varför frågan är viktig, är män; de som har döttrar, de som är gifta, de som omges av kvinnor på andra sätt, till exempel i arbetslivet.

Några av lärarna menar att klassfrågan är lika viktig, eller väl så viktig, som könsproblematiken. Alla ska ha samma värde oavsett vilken klass man kommer från. En person menar att den intensitet som jämställdhetsdebatten haft, riskerar leda till att klassproblematiken helt glöms bort. Inte bara klass, utan också etnicitet är en viktig fråga, menar en annan. Så länge det finns några gränser kvar - må det så handla om klass, kön eller etnisk tillhörighet - så måste frågorna diskuteras. Frågorna hänger också intimt samman; det handlar om gränser och förtryck.

Om man går ned en nivå, från den generella frågan om jämställdhet, till en mer specifik nivå, på Journalisthögskolan, så anser de flesta att problematiken är precis lika viktig här - av samma skäl som ovan. Det finns också hos många ett starkt engagemang:

De kvinnliga lärarna är också i princip samtliga mycket kvinnomedvetna, vilket väl sätter en viss prägel på undervisningen...

Även hos vissa av männen kan man märka av detta starka engagemang. Men det finns andra inställningar också, som till exempel att jämställdhetsfrågor på JH aldrig varit något problem, eftersom det inte funnits några direkta motsättningar mellan kvinnor och män. En unik ståndpunkt som förs fram av en av Journalisthögskolans anställda är exempelvis att kvinnliga lärare aldrig motarbetats, och dessutom har en majoritet av studenterna periodvis varit tjejer. Tillika har JH tidigare haft en kvinnlig prefekt.

Det kan kanske låta som om personen inte tänkt över problematiken, men det är snarare så att han ser frågan om kvinnligt och manligt ur ett litet annorlunda perspektiv. Han ser de skillnader som finns mellan mäns och kvinnors villkor, men hänför dem inte till diskriminering:

Om man däremot tittar på lektorsnivå, så finner man bara män. Men detta reflekterar hela högskolesystemet, inte bara JH. Ju högre upp man kommer i hierarkin, desto färre kvinnor finner man. Det behöver dock inte handla om könsdiskriminering, utan det verkar som om tjejer inte söker sig till lektorstjänster.

Att tjejerna inte söker högre tjänster, inte i så hög utsträckning som män är gästföreläsare etc, finns det flera anledningar till. Vi återkommer till dem längre fram.

Trots allt, så anser de flesta att jämställdhetsfrågan är viktig, inte bara i samhället i stort utan också på Journalisthögskolan. Det finns flera sätt att överföra till studenterna att frågan är viktig - vilket är av intresse att göra eftersom man ju genom kursen *Kvinnor och journalistik* sett att problematiken intresserar studenterna. Många lärare pekar också på att frågorna runt manligt och kvinnligt dyker upp på lektionerna, utifrån studenternas initiativ, vilket gör det än mer angeläget att diskutera.

Det är inte bara kvinnor som är intresserade av jämställdhetsfrågor; det finns inget likhetstecken mellan jämställdhet och kvinnofrågor. Av de studenter som väljer att läsa kursen *Kvinnor och journalistik*, är ungefär hälften män. Det är vanligt att i studier som handlar om jämställdhet, glömma den manliga delen av befolkningen och koncentrera sig på den kvinnliga. Att fokus ligger på kvinnliga aspekter också i denna studien torde vara odiskutabelt, men mannen skymtar förbi ibland. En fråga som sällan diskuteras, är vad män har att vinna på jämställdhet? Eller är hela jämställdhetsdebatten som ett stort nollsummespel, där männen måste förlora om kvinnorna ska kunna vinna terräng?

En av kvinnorna på JH vill egentligen inte uttala sig om vad männen har att vinna på jämställdhet:

Den frågan bör männen själva fundera över och svara på. Det är lätt att sitta här och vara en förnumstig kvinna, men frågan är egentligen sekundär i ett kvinnligt perspektiv.

Det råder delade meningar om huruvida jämställdhet är ett nollsummespel, även om samtliga är överens om att männen har *något* att vinna, om än inte om man ser spelet i makt- eller materiella termer:

En rationell ståndpunkt är ju att man får ett mer förnuftigt samhälle. Män vinner väl egentligen inte på jämställdhet, men däremot vinner samhället i stort. Att säga att män inte förlorar något är bara floskler - annars menar man ju inte allvar! Jag ser det i många fall som ett nollsummespel. Å andra sidan, där män förlorar genom exempelvis ökad andel hemarbete, vinner de kanske istället en bättre stämning. Det vill säga, då är de inget nollsummespel.

Att det är hälso- och känslomässigt samt socialt som männen har mest att vinna, framkommer hos flera, liksom att det på arbetsplatser är betydligt trevligare att arbeta tillsammans med *både* män och kvinnor:

Karlar stressar ihjäl sig, och det är inte meningen att tjejer ska springa samma lopp.

'Kaserns snack' kan bli ganska rått, och det är väl inte bättre inom vården...

En av de anställda menar att en verklig nivellering, det vore lika illa som den situation som vi har idag. Tillsammans med jämställdheten måste vissa särdrag bevaras... Vitsen är att kunna mötas på lika villkor.

Att kunna göra sig fri från den prestigefyllda mansrollen, skulle många män vilja. Både kvinnor, men framför allt män hävdar detta. Män skulle i större utsträckning kunna bejaka sina kvinnliga drag i ett jämställt samhälle. Två män säger:

Många män går omkring och mår illa av att föreställa sig. De flesta människor har dåligt självförtroende, men det sägs bara om kvinnor.

... alla borde vi vara lite mjukare. I den bemärkelsen lite mer av 'käring' ...

Barn och vardagsliv är något som män skulle få mer kontakt med, vilket ses som positivt av flera. En man uttrycker det som att "karlar kan ju faktiskt göra allting utom att amma". Att som man får leva tillsammans med en jämställd kvinna, en "hel kvinna", torde också vara en positiv effekt av jämställdhet:

Det vore jävligt skönt att slippa ansvaret, att få dela allt ansvar med någon annan, vad det än handlar om: ekonomi, deklarationer ...

Inom journalistiken skulle män vinna genom att de skulle våga sig på andra skrivsätt och andra journalistiska områden - om det nu är så att det finns skillnader mellan män och kvinnor här. För att sammanfatta lånar jag följande två citat, från två män:

I inskränkt bemärkelse - en bättre tidning. Dessutom är det trevligare att leva i ett rättvist samhälle, än i ett orättvist. Det blir mänskligt rikare.

Det borde vara självklart. Det är ju trevligare att leva i ett jämställt samhälle som inte är uppbyggt på mytbildning, okunskap, dåliga traditioner och förljugenhet. Sådant finns tillräckligt av i massmedia. Det är ju generande med program som spinner på 'miss wet t-shirt-syndromet'... Och sådant kommer mer och mer.

Sammanfattningsvis kan vi så konstatera att samtliga av dem som jag samtalat med, anser att frågan om jämställdhet är viktig. En del ser det som en självklarhet och har svårt att motivera varför, medan andra radar upp skäl efter skäl. Det är inte bara för kvinnor frågan har ett berättigande. Också män har att vinna på en ökad jämställdhet, både privat och i arbetslivet.

Studenterna och jämställdheten

Hur kan man då närma sig jämställdhetsaspekterna så att studenterna finner det meningsfullt? En primär fråga, som flera tagit upp, är att antagningssystemet till JH är grundläggande, så att en jämn fördelning uppnås bland studenterna, mellan kvinnor och män. Genom att man kvoterar studenterna, så är det idag ett faktum att fördelningen kommer att hålla sig inom ramen för 40-60-fördelning.

Studenterna är själva intresserade och tar upp frågan om kvinnligt och manligt, upplever flera av lärarna. Då är det naturligtvis lättare att hålla igång en diskussion. När femteterminarna kom tillbaka från sin praktik fick de skriva en analys av praktikterminen, och en av de anställda menar att

...det blev en lång, deprimerande utläggning om hur tillståndet var ute på redaktionerna ifråga om jämställdhet - eller snarare bristen på jämställdhet.

Diskussionen runt jämställdhet måste därför hållas levande, menar samma lärare. Men det är inte bara att diskutera som är viktigt, utan det finns många fler aspekter. Konkreta förslag att närma sig jämställdhetsfrågor är att exempelvis:

- diskutera språkliga frågor
- visa på goda exempel, både vad gäller män och kvinnor
- argumentera att frågorna är av värde, om andra argument kommer upp bland studenterna
- låta jämställdhet ingå som en naturlig del i undervisningen och i målet med undervisningen
- skapa kvinnliga förebilder och få in fler kvinnliga lärare
- kvotera lärarkåren till 50-50
- visa på könsmissiga skillnader vad gäller exempelvis etik
- försöka göra *männen* mer medvetna om frågan, då kvinnor ofta redan är medvetna
- pusha på kvinnorna eftersom dessa ofta är mycket duktiga, men har ett dåligt självförtroende
- se till att fördelningen är ungefär 50-50 i varje klass. En naturlig balans bör leda till att jämställdhet uppnås
- försöka få studenterna att släppa sitt prestigetänkande; de måste våga erkänna att de inte kan allt:

Studenterna måste få lov att misslyckas. Resans gång är viktigare än målet. Det är inte ett speciellt kvinnligt förhållningssätt, men det är ett annat förhållningssätt än det traditionella.

En lärare har diskuterat runt detta med en student, och menar att

...det största problemet är att konfliktlinjerna går fram, men inte lösningarna, hoppet och förebilderna.

Att ingjuta självförtroende i framför allt de kvinnliga studenterna menar flera av lärarna är oerhört viktigt. Det är heller inte speciellt svårt att göra, eftersom de ofta är duktiga - men osäkra. En del har också alltför höga krav på sig själva.

Andra menar emellertid att det inte är möjligt att överföra till studenterna att det är viktiga frågor. Istället ses samhällets påverkan som det väsentliga - och här kan man då jämföra med till exempel miljöfrågan. En fråga som jag i detta sammanhang ställer mig, är om det inte i mångt och mycket var just journalister som såg till att exempelvis miljöfrågan kom upp på den politiska dagordningen? Och borde i så fall inte också (blivande) journalister vara de som kan se till att jämställdhetsfrågorna kommer till, och ligger kvar på, den politiska dagordningen?

Ytterligare en aspekt är naturligtvis att studenterna har ett eget ansvar. Också de har en viss möjlighet att föra fram frågan i ljuset.

Sammanfattningsvis menar merparten av de anställda också att jämställdhet är en viktig fråga att diskutera på Journalisthögskolan. Det finns flera konkreta förslag på hur man kan ta upp jämställdhetsfrågor tillsammans med studenterna - se listan ovan som en "inspirationslista"!

Journalisterna och jämställdheten

Att människor - oavsett om de är journalister eller inte - ska eftersträva jämställdhet, kan vara både ett mål i sig, och ett medel för att skapa ett annorlunda samhälle. Ett *mål* kan naturligtvis vara att det är eftersträvansvärt att alla människor är jämställda. Vad gäller journalistiken menar en av lärarna att journalistiken kanske inte blir bättre med fler kvinnor, men eftersom journalister ofta är förebilder för många människor, så kan jämställdhet ändå vara ett mål i sig. Att få människor medvetna om jämställdhetsfrågor kan emellertid också ses som ett medel, för att nå ett mer jämställt samhälle.

På frågan om journalisters jämställdhet i detta sammanhanget är viktigare än vad gäller många andra grupper av människor, då de har möjlighet att föra ut budskap och värderingar, skiljer sig svaren åt en del. Delvis synes detta bero på vilken roll man tilldelar journalisten i samhällsdebatten.

Ser man journalisten som en *opinionsbildare*, med möjlighet att påverka sina läsare, tittare och lyssnare, då menar man också att det är viktigare att journalister är jämställda och medvetna om jämställdhetsfrågor, än andra grupper.

Journalister kan också ses som en form av filter, och därmed blir det viktigt vilka värderingar journalisten har när hon eller han väljer ut vad som ska förmedlas. De urval som journalister är tvungna att göra, måste de också vara *medvetna* om. Det är genom tidningarna vi får reda på mycket av vad som händer i samhället:

Journalister är jätteviktiga. Men för att kunna sprida 'jämställda' normer och värderingar, måste de ha fått dem i sig någonstans. På JH får de det till exempel i kursen Kvinnlig journalistik. Det kan också finnas med bland annat i språkkurserna.

Journalister tycker själva att de är viktigare än alla andra, de ser sig lite som Guds utvalda... Men i den mån det finns skillnader mellan manliga och kvinnliga journalister, så är det viktigare med jämställdhet här än bland många andra grupper. De för ju det offentliga samtalet, och är en form av mönsterbildare. Men lärare är en annan viktig yrkesgrupp.

En lärare menar att eftersom en av journalistens viktigaste uppgifter är att stärka de svaga människorna, så ingår naturligtvis könsrollstänkandet i den tanken. Effekten av att journalister är jämställda kanske kan hjälpa andra grupper i samhället, menar en annan. Men det gäller då *alla* opinionsfrågor; inte bara frågan om jämställdhet.

De som menar att journalisten alls inte intar någon form av särställning i jämställdhetsarbetet, att det inte är viktigare att journalister är jämställda än andra, tenderar att istället luta sig antingen åt att det är viktigt inom alla områden, alternativt luta sig åt utbildningsväsendet; från förskola upp till universitet. I förskolan återfinns nästan bara kvinnliga lärare vilket sedan jämnas ut på vägen mot gymnasiet. När man så kommer till universitetet, är generellt sett merparten av lärarna män. Det är här man istället borde göra insatser. Hur ska ungdomar kunna få en bild av ett jämställt samhälle, när de ser att ju högre upp i hierarkin man kommer, ju fler män finner man?

Åter andra ser inte journalisten per se som en viktig person i opinionsförmedlingen. Den enskilde individen - tittaren, läsaren och lyssnaren - tilldelas då en större och mer aktiv roll:

Journalister kanske överskattar sin egen betydelse vad gäller normbildning! Många journalister blev förvånade efter valet att miljöpartiet fick så bra siffror eftersom de inte fått så mycket uppmärksamhet i media. Det var ungefär som om journalisterna kom på att: 'wow, har folk tänkt själva...'

Arbetsmiljömässigt kan det också finnas anledningar till att fundera runt jämställdhetsfrågorna. Massmedievärlden är förhållandevis manligt, och alla gånger är det inte så lätt att komma in som kvinna i en sådan miljö. Andelen kvinnor på journalistutbildningen ökar, och rimligen gäller detsamma för andelen kvinnor ute på redaktionerna. Men räcker det? Vad händer när kvinnorna kommer till en sådan miljö som beskrivs här:

Kvällspressen till exempel är en mycket 'grabbig' miljö. Om cheferna sitter och tittar på porrfilm - vilket skett på en av våra stora kvällstidningar - så spelar det ju en viss roll för stämningen...

Många menar att det är i ledningarna ute på redaktionerna som problemen finns. Ofta skyller man då på bristen på tid; man hinner inte ta tag i frågor av den här typen. Men, menar en av de anställda, det behöver alls inte vara sant. Problemet är ofta i stället att man "ger fan" i att planera och har en dålig organisation. På JH utbildas bland annat morgondagens journalister och redaktionschefer. JH torde således vara en viktig faktor då redaktionerna ska förändras - för det ska de väl?!

Den redaktionella världen är en rigid, konservativ och hierarkisk värld. Det spelar ingen roll om kvinnor kommer in; strukturen finns där redan.

Det spelar ingen roll om det kommer in många kvinnor på redaktionerna, om de inte samtidigt tar plats i redaktionsledningen där besluten fattas.

En aspekt som endast en (manlig) lärare tagit upp, men som är mycket tänkvärd, är att

...är man själv en del av en hierarkisk natur, är det svårt att ta upp frågor om ojämställdhet.

Jag tror att det ligger mycket i ett påstående som detta, men att man många gånger är *alltför omedveten för att vara medveten om att så är fallet*. Det är lätt att uttala sig positivt om jämställdhet, men betydligt svårare att göra något åt det. Man tycker att man är oerhört medveten om jämställdhetsproblematiken, men ser inte stora delar av orättvisorna, eftersom vi alla - män och kvinnor - är insocialiserade i den rådande hierarkin, som ses som det normala och naturgivna. En student sa vid en diskussion runt användandet av "han" och "hon" i texter att

...man kan väl lika gärna använda 'han'. Det är ju ett neutralt ord; annars blir det så löjligt feministiskt.

Tydligare än så kan man knappast visa vad som anses vara neutralt? Läraren som diskuterade med studenterna, menar att detta eventuellt kan vara en åldersfråga; studenterna är unga och fria, och det är först då de blir äldre som de upptäcker den ojämlikhet som finns. Det är nog en viktig förklaring, men kanske inte hela sanningen.

Andra menar emellertid att det visst kan spela en roll om kvinnorna kommer in på redaktionerna; man vet att på arbetsplatser där kvinnor uppgår till ungefär 40 procent, där har de en chans att göra sig hörda.

Sammanfattningsvis kan man nog påstå att diskussionen förs på JH, men kanske i större utsträckning saknas ute i arbetslivet på redaktionerna, och det är naturligtvis ett problem. Å andra sidan är det morgondagens redaktionsledningarna och -medlemmar som idag finns på JH, och ska det finnas en chans att bryta den manliga normens primat, så är det just på JH man måste börja.

Undervisning och kurslitteratur

En utbildning består av bland annat föreläsningar, övningar, diskussioner och litteratur. Som tidigare nämnts genomfördes 1992 en studie av kurslitteraturen på JH utifrån ett genusperspektiv av Margareta Melin. Till att börja med ska vi gå igenom de resultat hon fann där.

Genusperspektivet i kurslitteraturen

De frågeställningar som Margareta Melin utgick från var 1) huruvida det fanns kvinnliga författare till litteraturen och i så fall i vilken utsträckning så var fallet; 2) hur genusperspektivet såg ut i litteraturen, språkligt sett; och 3) vilken journalistroll som porträtteras, om det görs en direkt koppling mellan genus och journalistroll samt om manliga och kvinnliga författare låter olika idealroller framträda.

Vad gäller kvinnliga författare, fann Melin att de förekommer, men då oftast som delförfattare. Vanligen återfinns de inom referenslitteraturen, inte den obligatoriska litteraturen. De böcker som har en kvinnlig författare, tenderar också att ligga koncentrerat över i huvudsak tre delkurser, i slutet på utbildningen vilket innebär att studenterna redan socialiserats in i yrket.

Den språkliga delen av undersökningen visade att texter av idag ytligt sett är könsneutrala. Ofta används varken "han" eller "hon". Melin visar emellertid att under ytan, så finns "han" i alla fall. "Hon" finns också, men då ofta i rollen som sekreterare eller liknande. Män har också monopol på att vara kriminella, medan kvinnor har monopol på att vara offer. De författare som namnges eller återfinns som referenser i böckerna, är i hög utsträckning män.

Den journalistroll som speglas i böckerna, har ett aktivt ideal. Melin menar att kopplingen mellan den tredje statsmakten och en undersökande, kritiskt granskande journalistik är mycket tydlig. Att vara neutral är också ett ideal som framhålls i litteraturen. Det är Sanningen som eftersträvas. De böcker som har kvinnliga författare, diskuterar i större utsträckning också andra ideal än att vara aktiv och neutral. De använder heller inte nedvärderande exempel i sina böcker.

De slutsatser Melin drar utifrån undersökningen, är att de manliga normerna tas för givna. Därmed upprätthålls den manliga normens primat (Yvonne Hirdmans andra princip). Lagen om könens isärhållande (den första principen) stämmer inte idag, menar Melin, vilket man kan se på det genusneutrala språket, även om det normativa särhållandet ändå inte behöver vara brutet. För att detta ska brytas, krävs att det manliga överordnandet inte längre ses som självklart. Så har inte skett inom kurslitteraturen.

JH skapar inte ett könsrollstänkande, men förstärker det. Melin frågar sig om utbildningen ska underbygga eller utmana samhällets normer? Ett problem är naturligtvis att verkligheten inte är jämställd - men ska man då spegla den eller vara "genuspedagogisk"? Trots allt ser hon vissa ljuspunkter. På vissa kurser finns könsperspektivet med; kvinnliga perspektiv tas upp i texter, ideal tas upp och granskas och en medveten diskussion förs.

Sedan Margareta Melin gjorde sin studie av kurslitteraturen, synes vissa förändringar inträffat. Rapporten väckte uppenbarligen tankar och funderingar hos en del av lärarna, vilket ledde till att en del av kurslitteraturen är utbytt. Vad man också pekar på, är att kurslitteraturen kanske inte är en så viktig del för studenterna, eftersom den så att säga står lågt i kurs. Studenterna upplever JH som en praktisk utbildning, inte en akademisk med tentor och mycket läsning:

Rapporten är åt helsike, såtillvida att litteraturen är en så liten del av utbildningen. Utifrån det material hon har använt, är slutsatserna säkert rätt, men det ger ingen sann bild av undervisningen på JH.

Vad gäller kurslitteraturen, så är ett problem att det inte finns så många böcker med kvinnliga författare. De kvinnliga författare som finns skriver ofta om kvinnor i journalistiken, men de skriver inte lika ofta om journalistiken generellt vilket leder till att böckerna inte är så praktiskt användbara i undervisningen. Metodböcker, eller "hantverksböcker", skrivna av kvinnor saknas, pekar några av lärarna på. Däremot har det under de senaste åren kommit fram "bredvidläsningsböcker", det vill säga hur metoder omsätts i praktiken, skrivna av kvinnor.

Att det ser ut som det gör är inte så konstigt, med tanke på att journalistiken var en manlig bransch från början.

Eftersom det har varit en manlig bransch, och de flesta som producerar böcker om journalistik är människor med erfarenheter i branschen, så blir det till stor del manliga författare. Kanske spelar det ingen roll? En man hävdar att vissa böcker av manliga författare alls inte har något manligt perspektiv eller en manlig norm. Nej, menar jag, eftersom det manliga förhållningssättet är det "normala", det som ses som neutralt, så kan man ju se det så. Börjar man granska det, faller det kanske?

Samtidigt menar vissa att det är mycket synd att det ser ut på detta sätt. En man säger:

Hjältemyten är för sorglig. Sådan är journalistiken icke! Inte ens för den som står i Beirut och rapporterar i direktsändning.

På vissa kurser finns i princip ingen litteratur, utan man gör egna kompendier. Hos en del finns helt klart en medvetenhet om det manliga och det kvinnliga; man försöker tänka på hur man formulerar sig med exempelvis "han" och "hon" och vad gäller exempel.

Dessa kompendier ingick inte i Melins litteraturgenomgång, och det framhålls av Melin att perspektivet i dem skiljer sig åt från den andra kurslitteraturen. Också lärare pekar på detta faktum.

Litteraturen på mer tekniskt inriktade kurser, sägs av lärarna vara förhållandevis könsneutral: "Så här använder du en kamera av typen..." . Här ges inga exempel, utan det handlar om fakta.

Andra kursansvariga lärare gör sitt bästa för att balansera mellan kvinnliga och manliga författare. En av de manliga respondenterna ser också ljuspunkter i tillvaron:

Om man ska lösa problemet med litteraturen, så handlar det inte om att göra andra litteraturval, utan om att rekrytera kvinnliga skribenter ... Som det är nu, är det en dominans av kvinnor både på forskarutbildningen och på journalistutbildningen. Det är en ljuspunkt i tillvaron, eftersom här finns många potentiella framtida författare. Det är ett ljus i tunneln.

Böcker inom vissa ämnen tenderar att vara mer "manliga" än andra. Inom exempelvis ekonomi, så handlar det om likviditet och soliditet, tillväxt och inflation. Det handlar inte precis om hushållsekonomi eller konsumentpolitiska frågor. Inte heller om konsekvenser av ekonomiska beslut.

Om det - hypotetiskt - varit kvinnor som skrev ekonomiböcker, så hade böckerna eventuellt haft andra värderingar, till exempel ett miljöintresse. Miljö är ett ämnesområde som kvinnor bidragit till att lyfta fram i ljuset.

Metod- och grundböcker skrivna av kvinnor lyser med sin frånvaro, påpekar både manliga och kvinnliga lärare. Däremot har det under de senaste åren kommit fram böcker där metoder omsätts i praktiken, skrivna av kvinnor.

Någon pekar också på att om Melin gjort sin litteraturstudie idag, så hade resultatet blivit ett annat. Detta ställer jag mig tvekan till, eftersom det verkar som om många fått upp ögonen för den skeva fördelningen inom litteraturen, genom just Melins rapport. Om hon däremot gjort om den idag, hoppas och tror jag att en viss förändring i resultatet hade kunnat skönjas.

Uppenbarligen finns det en skillnad mellan olika kurser, vad som finns att tillgå. En känsla jag fått vid samtalen, är att många undersökt vad som finns att tillgå; därför tror jag att skillnaden - i varje fall delvis - ligger i vilken kurs man håller, snarare än en negativ eller ointresserad inställning till böcker med kvinnliga författare. En lärare menar att:

...det är hemskt om kvinnliga författare inte kommer fram, för de finns ju.

I vissa fall är det två lärare som tillsammans är kursledare för en kurs. Ett glädjande exempel på JH är en sådan kurs med två manliga kursledare, som genom att de är just män, valt att använda mer kvinnliga författare än manliga, liksom fler kvinnliga gästföreläsare än manliga är inbjudna. Kort sagt, det finns en medvetenhet, även om inte samtliga lärare omfattas av den.

Sammanfattningsvis så finns det trots allt ljuspunkter, och det finns definitivt en medvetenhet om att det kan vara av intresse att få in andra perspektiv än de idag rådande. Kurslitteraturen har uppmärksammats, och i vissa fall bytts ut. Samtidigt finns också en omedvetenhet; man ser inte att manliga författare alls har ett manligt perspektiv. Kanske är det så, men det kan också vara så att det inte uppfattas som ett manligt perspektiv, eftersom det ju är detta som är normen.

Till exempel...

I undervisning brukar man använda sig av exempel. Det gör man också i kurslitteratur. Margareta Melin fann i sin genomgång av kurslitteraturen på JH att de exempel som gavs där, dominerades av män, vare sig de var påhittade eller verkliga. Hur ser det då ut i undervisningen? Bilden är definitivt inte lika entydig som vad gäller litteraturen, utan mer positivt sett ur ett jämställdhetsperspektiv.

Det finns emellertid de föreläsare och lärare som alls inte tänker i termer av kön/genus, men också lärare som efter att ha funderat en smula, kan tänka sig att bli mer medveten om det:

Det är ett problem att tänka på det i utbildningssituationer; man glömmer bort det. Det blir bara så. Man behöver bli 'puffad' på, eftersom man inte är medveten om det.

Det har inte känts centralt att tänka på sådant. Jag väljer inte exempel så. Eventuellt kommer jag att tänka mer på det i framtiden.

Andra ser det som självklart att alltid använda "han eller hon" i språkbruket och alltid ha perspektivet i tankarna. Men det är inte bara jämställdhetsaspekter som är viktiga här. Att föra in exempelvis ett klassperspektiv eller ett etniskt perspektiv är också intressant. Vem är det som är medievän? Vem är det som får uttala sig?

Exempelvis vid moskébygget på Hisingen, så var det bara politiker och den typen av människor som fick uttala sig. Några muslimer fanns knappast med i massmedia. Är det för att de har svårt att artikulera sig?

Att överhuvudtaget få med många olika perspektiv i undervisningen, är ett mål i sig: barn, kvinnor, handikappade etc. En av lärarna brukar ställa frågan: "Vem är genomsnittsjournalisten? Hur bor han/hon? Civilstånd? ..." Studenterna får hitta på så många karaktäristika de kan, och slutresultatet brukar bli - en kvällstidningsredaktör. Han, en 40-årig man, har speciella intressen, och det är naturligtvis dessa som dras upp på löpet. Det går att visa hur hans perspektiv genomsyrar hela verksamheten. Det är ett effektivt sätt att få igång funderingar hos studenterna:

Det gäller att försöka rubba deras cirklar, och ställa allting på sin spets. Särskilt tjejer älskar sånt.

Ibland kan det från studenterna komma kritik för att frågan om manligt och kvinnligt får för stort utrymme. Kritiken kommer vanligen från manligt håll, inte kvinnligt. Men som en lärare säger:

Det kan finnas vissa fördelar med det också. Killarna har ställts inför ett perspektiv de inte tänkt på, och reagerar därför.

Att använda sig av jämställdhetsfrågor när man ger exempel, upplever en del vara väldigt positivt och tydliggörande. En lärare hade en grupp på 10 killar i en undervisningssituation, med VM som tema. Läraren drev ett jämställdhetsperspektiv, vilket var mycket effektivt. Genom just det val av tema som gjorts, såg studenterna hur tydligt uteslutandet av kvinnor var.

En annan lärare menar att

...ofta är det pedagogiskt bra att ta upp ett jämställdhetsperspektiv i undervisningen; det leder till mycket diskussioner. En del blir arga, andra är positiva, men människor är sällan oberörda.

Ibland kan det vara svårt att finna exempel med tjejer, menar någon. Eftersom det är på just Journalisthögskolan vi befinner oss, hämtas exempel ofta ur tidningsartiklar etc - och också där finns många fler män än kvinnor. Kvinnorna har emellertid börjat framträda tydligare, och till viss del tagit upp nya frågor på dagordningen. Har man en medvetenhet om frågan, går det också att välja exempel på ett annat sätt än tidigare.

Att det finns betydligt fler män än kvinnor porträtterade i medierna, är också något som går att använda just för att exemplifiera. Man kan uppmärksamma hur kvinnor framställs i media och diskutera runt varför det ser ut som det gör (se t.ex. Eide, 1993). Det är dessutom ett resonemang som kan föras på många kurser.

En annan typ av exempel som en lärare låter sina studenter arbeta med, är att låta dem kartlägga personer inom exempelvis näringslivet. Hur stor andel kvinnor finner man i styrelserna här? Varför ser det ut så?

Ett könsperspektiv finns alltså med i undervisningen på många sätt, även om det skiljer sig en del mellan olika lärare. Det är dock inte alls så, att det bara är kvinnorna som är medvetna och tar upp jämställdhetsfrågor. Det finns kvinnliga lärare på JH som inte funderar i dessa banorna, precis som det finns män som är oerhört medvetna.

Ett könsperspektiv kan naturligtvis finnas med också i andra sammanhang än just när man som lärare ger exempel. En del lärare har med perspektivet både vad gäller studenternas egna produktioner och vad gäller att analysera program. En grupp studenter som gör en produktion som spelar på exempelvis sexuella fördomar, kan räkna med att bli utskälda. Några har redan blivit det. Man kan också skicka ut studenterna för att skriva om exempelvis etniska frågor, för att de själva ska få upp ögonen och fundera runt dem.

En av de manliga lärarna säger sig försöka ha perspektivet i tankarna hela tiden, eftersom han menar att de bra skribenter som man "mött" alltid finns med i ens medvetande, och därför är det viktigt att visa på kvinnliga ideal, kvinnliga förebilder. Kvinnliga ideal kan också leda till en *indirekt status*.

Sammanfattningsvis kan man säga att när man i sin undervisning ger exempel, så finns det både de som alls inte tänker i termer av jämställdhet, medan andra alltid har det i tankarna. Det är naturligtvis inte något konstigt med det; vi är alla olika. Det verkar dock som om en liten "puff" kan göra underverk - åtminstone små underverk. Vitsen kan ju heller inte vara att alla lärare alltid ska tänka i ett jämställdhetsperspektiv. Däremot kan det plockas in på vissa moment, i vissa kurser mer än i andra. Huvudsaken, menar jag, är att det finns en *medvetenhet* om manligt och kvinnligt och de skillnader som kan finnas däremellan.

Gästföreläsare

Att det är viktigt att ha en balans mellan de män och kvinnor som bjuds in att gästföreläsa, är nästan samtliga lärare på JH ense om. Några kan emellertid inte tänka sig att bjuda in gästföreläsare på grund av kön, utan ser bara till kompetens.

En viktig anledning till att de flesta vill ha en balans mellan män och kvinnor som gästföreläsare, är att dessa förmodligen är viktigare som förebilder än exempelvis litteraturförfattare - eller lärarna själva:

Förebilder är viktigt, men de måste komma utifrån. De måste vara aktiva, med krut i. De som studenterna möter i korridoren varje dag, de kan aldrig bli några förebilder. Studenternas uppfattning är att journalistutbildningen är en ren yrkesutbildning, och ingen vill själv hamna i korridoren. Man vill ut och jobba.

Förebilder är jävligt viktiga. Även om det låter intellektuellt 'lättviktigt' så är det antagligen så man måste jobba.

Idag är det manliga förebilder som dominerar, men kvinnliga studenter behöver också få förebilder. Dessutom, som en av lärarna påpekar, så behöver *också lärarna* förebilder!

Någon menar emellertid att det inte går att välja ut gästföreläsare på grund av kön, utan att det handlar om hur man kan hantera sitt ämne. Det är kompetensen som är viktigast. Ibland får jag emellertid en känsla av att det egentligen inte är kompetensen som styr, utan man bjuder in människor man känner; är det då män som bjuder in gästföreläsare, så känner de fler män än kvinnor. Kanske är det delvis samma anledning som gör att kvinnor bjuder in fler kvinnor? Åter andra menar att de tidigare inte tänkt i könstermer när de bjuder in gäster, men att det kanske kan vara idé att göra det.

En skillnad finns här också mellan vilken typ av kurser man håller. Inom vissa ämnesområden finns det helt enkelt fler potentiella kvinnor att bjuda in, varför man inte har behövt vara medveten om att skapa en balans:

Kanske är det så att inom språk finns så många kvinnor, att man inte behöver tänka på kvotering på samma sätt som inom andra ämnen.

Andra menar att tiden alls inte räcker till för att hinna låta gästföreläsare ta en del av tiden - även om man skulle vilja. Inom exempelvis ekonomikurserna, vore ett önskemål att kunna använda sig av just kvinnliga gästföreläsare, eftersom de ger en helt annan bild av sakernas tillstånd än vad män gör:

Men en kvinna som jag skulle vilja ha hit, är Stina Fransson, konsumentchef på Konsument Göteborg. Att få in konsumentpolitiken i undervisningen är viktigt, för det är här man finner ekonomiska frågor, sedda ur ett annat perspektiv.

Under stundom kan det också vara problematiskt att få kvinnliga gästföreläsare att komma till JH. Flera lärare pekar på detta faktum:

Jag tänker på balansen mellan manliga och kvinnliga gästföreläsare, men lyckas inte alltid få hit lika många kvinnor som män. Kvinnor säger ofta att de inte har tid, eller att de inte vill tala inför stora grupper, stå inför folk. Om det handlar om mindre grupper, brukar det vara lättare. En enda gång har en man, som skäl för att inte komma hit, sagt att han inte vill stå inför folk och prata.

Det finns många svårigheter att få hit kvinnor. Ringer man och ber en duktig kvinna komma och föreläsa, blir svaret ofta: 'Du kan väl fråga x istället, han kan mycket mer än mig.' Om man då istället ber att hon ska komma och berätta om det där spännande reportaget hon gjorde för ett tag sedan, då går det bättre. Man måste vara mer konkret.

Åter andra har en majoritet kvinnliga gästföreläsare, men plockar in en man ibland. Anledningen till att kvinnor dominerar är att de anses vara så bra på det de gör. Flera lärare pekar på just detta faktum; att kvinnor är bra på det de gör:

När man ber dem (SIDA) om förslag på föreläsare, så rabblar de upp namn efter namn - på män. När man frågar om det inte finns några kvinnliga föreläsare, så radar man upp flera kvinnor. Om man då frågar om varför kvinnorna inte nämnts från början, om de är sämre eller så, så blir svaret att de snarare är bättre. Anledningen till att det ser ut så här, beror troligen på att chefer har hållt på längre, därför blir dessa på något sätt 'självlklara' val - men de behöver ju inte vara bra föreläsare för det... Kvinnor visar sig ofta vara bättre som föreläsare, för då de får chansen, är de

ofta oerhört väl förberedda och de tänker pedagogiskt. De har också ofta en ledande funktion, vilket gör att de kan väldigt mycket om sitt område.

Ibland har man, trots goda föresatser, inte lyckats balansera mellan kvinnliga och manliga gästföreläsare. Det har då lett till klagomål från studenterna.

I det fall då två män tillsammans håller en kurs, väljer de medvetet fler kvinnliga gästföreläsare än manliga; just för att de själva är män. Några lärare har också kursassistenter, och då kursansvarig lärare är man, så vill de gärna ha en kvinnlig assistent för att söka skapa en bättre balans. Däremot verkar det inte finns några kurser på JH där kursansvarig är en kvinna, som också har en assistent. Kanske skulle det vara ett intressant grepp att låta assistenten vara en man, och ansvarig en kvinna? Visst är det viktigt med en balans mellan manliga och kvinnliga lärare, men det kan också ses som att befästa gamla könsroller att låta männen behålla ansvaret medan kvinnorna assisterar. Eller varför inte låta kurserna ha två ansvariga lärare? Då behövs inga assistenter.

En annan viktig fråga som hänger samman med inbjudna gäster, är den gästprofessur som finns vid Journalisthögskolan. Sedan tre år tillbaka finns det en gästprofessor som sitter på stolen under ett läsår. Tre gästprofessorer har således avverkats. Samtliga är män. Samtliga är eller har varit chefer. Flera lärare vid JH har reagerat mot detta faktum, både män och kvinnor. Ingen har uttryckt något personligt negativt gentemot någon av de professorer som innehaft posten, men menar att gästprofessuren vore ett ypperligt tillfälle att ge alla kvinnor en förebild. Flera exempel på värdiga kvinnliga professorer ges också. Båda citaten nedan kommer från män:

Varför välja en chef? Varför inte välja en skrivande journalist? Då finns det många fler kvinnor.

Ingen av tre gästprofessorer har varit kvinna. Det vore väl ett ypperligt tillfälle att visa kvinnliga förebilder. Det är bullshit att säga att det inte finns några kvinnor att välja. Det är bara det att det är männens värld; kostymer och titlar!

Kvinnliga förebilder är viktigt, men det kanske inte är så att exempelvis Britt-Marie Mattsson är en "bra" förebild, av den enkla anledningen att hon spelar på en alltför hög nivå - dit studenterna inte själva kan nå inom överskådlig tid. Däremot är det viktigt att ta hit bra kvinnliga gästföreläsare. Är det en dålig kvinnlig gästföreläsare blir effekten den motsatta, menar en av lärarna. Som motsats till det kan man då hävda att

...karlar har ju i alla tider fått arbeten just tack vare sitt kön - och bland dessa måste det rimligen ha funnits en mängd halvdåliga karlar, så varför är alla så rädda för att få in halvdåliga kvinnor genom kvotering?

Jag är benägen att hålla med sistnämnda kvinna; det kan ju inte vara meningen att bara få in "superkvinnor" vare sig som gästföreläsare eller som lärare bara för att man kvoterar. Eller är det fortfarande så att kvinnor måste vara dubbelt så bra som män för att "lyckas"..?

Sammanfattningsvis vill jag påstå att tanken att balansera mellan manliga och kvinnliga gästföreläsare, inte torde vara någon dum idé. De flesta studenterna skulle troligen uppskatta det, och gästföreläsare är också viktiga som förebilder - liksom kanske gästprofessorer? Också här menar jag att det viktigaste är en medvetenhet. Naturligtvis ska kompetens styra, men i de allra flesta fall finns det säkert både kvinnor och män som är kompetenta. Då kan det i stället få handla om medvetna val.

Kursen *Kvinnor och journalistik*

Den kurs som handlar om kvinnor och journalistik är populär. Lärare gillar den, studenterna synes älska den, och ändå: varje termin är den på väg bort. Det enda man är oense om, är namnet, *Kvinnor och journalistik*, som en del anser ger fel signaler. Det torde emellertid inte vara någon anledning till att vilja få bort kursen... Från och med nästa termin kommer den dessutom att byta namn för att på ett annat sätt rikta sig till både kvinnor och män.

Det finns alltså en klart uttalad positiv inställning bland merparten av lärarna till den kurs som handlar om bland annat kvinnor och journalistik, som ligger på studenternas femte termin (ht 94). Från och med nästa termin kommer den att ligga direkt i anslutning till praktikterminen, vilket ses som positivt eftersom studenterna då fått vara ute och känna på verkligheten. Parallellt med *Kvinnor och journalistik*, ges en kurs som kallas *Undersökningsprojekt*, som är en kurs i grävande journalistik. Studenterna får således välja mellan dessa båda kurser, som båda spänner över tre veckor.

Hösten 1994 var det totalt 16 studenter som valde *Kvinnor och journalistik*. Av dessa var nio tjejer och sju killar. Före kursstarten får alla skriva en motivering till varför de väljer att läsa en kurs som denna. Dessa motiveringar är viktiga både för studenterna själva, för kursansvarig lärare och för de gästföreläsare som kommer. Genom dem får man veta vilka förväntningar studenterna har på kursen.

Vad skiljer *Kvinnor och journalistik* från andra kurser? Ja, det är här som det tas ett samlat grepp på bland annat vad som skulle kunna vara kvinnliga perspektiv. Man uppmärksammar hur kvinnor arbetar, ser maktstrukturerna, osynliggörandet, de olika villkor som män och kvinnor arbetar under, olika förhållningssätt etc. Gästföreläsarna är många, och samtliga är kvinnor. Inom parentes sagt, så finns det också manliga lärare på JH som gärna skulle ställa upp och gästföreläsa - om diskriminering och orättvisor. Den mesta litteraturen är också skriven av kvinnor.

Studenterna vill träffa många kvinnor, eftersom det är något de saknat tidigare.

En stor del av kursen är uppbyggd runt diskussioner. Det kan också sägas vara en mer personlig kurs än många andra. En övning går ut på att studenterna väljer var sin bild, som de sedan uppmanas associera till "mitt eget skrivande". Det är svårt för många, eftersom det blir så personligt. Kursansvarig lärare menar emellertid att det är bra att gå via bilder, just därför att det *blir* så personligt. Dessa texter får studenterna sedan läsa upp för varandra, vilket leder till en gemensam respekt, till ett synliggörande.

Kursen innebär inte bara att ta till sig kvinnliga tankesätt, utan framför allt om att *tänka själv*. Vad gör man, varför och hur? Det är därför namnet *Kvinnor och journalistik* är missvisande. Kursen handlar delvis om kvinnliga perspektiv, men det viktiga är att *vidga perspektiven*, öppna för andra förhållningssätt än de traditionella. Ibland verkar det emellertid som om man trots allt inte får gå alltför långt utanför ramarna:

Det verkar som om det som lärarna tycker är bra och det som studenterna tycker är bra, inte sammanfaller. En gäst, en fotograf, från Danmark hade 'sensitivitetsträning' med studenterna, vilket uppskattades mycket av dem. Lärarna var inte lika positiva. Man frågade sig om detta var journalistik? Man kan då fråga sig om det är manligt att inte uppskatta det?! Man kan ju också se det som ett inslag i en utbildning för att studenterna ska få 'lära känna sig själva'.

Det finns de som menar att perspektivet borde integreras i alla kurser, eftersom frågorna behöver diskuteras i olika sammanhang, i stället för att låta en kurs ta upp det kvinnliga perspektivet. Man pekar också på risker med att ha en separat kurs om kvinnor och journalistik:

Faran med sådana kurser, är att killarna känner sig utanför. En sådan kurs måste presenteras så att de inte känner sig utanför; det ska inte bara vara en kurs för 'systrar'.

Det finns alltid en risk att man anser att 'kvoten nu är fylld', vilket kan leda till att man anser att nu behöver man inte tänka på det, för det finns ju en kurs!

Andra menar emellertid att kursen är viktig, fyller ett behov och, inte minst, uppskattas av studenterna. Den tar upp ett bortglömt område, på en djupare dimension:

Den borde vara obligatorisk tills en självklar jämvikt uppstår. Den fyller ett vaccum som finns, vad gäller läromedel etcetera.

En och annan lärare har ingen uppfattning om kursen. De har inte varit involverade i den, och känner knappast till den. Andra tycker det är synd att det varit ett begränsat antal platser på kursen, eftersom kanske fler än de som kom in hade velat läsa den. Det ses också som positivt att få koncentrera sig på frågor runt kvinnliga och andra perspektiv under en sammanhängande period.

Bakgrunden till att kursen kom till, var att det var en möjlig väg att gå för att stärka den kvinnliga yrkesidentiteten. Ett visst motstånd fanns; en lärare menar att det ledde till konflikter mellan olika grupper på institutionen, och en annan menar att

...det fanns inget öppet motstånd mot den, men ett kompakt ointresse från framför allt manliga kollegor. Varje termin tas den också bort från det grovschema som alltid görs, med motiveringen att 'den inte får plats'.

Vad är det som studenterna förväntar sig då de väljer att läsa kursen? Varför vill de läsa den? Anledningarna är många. Jag har tittat igenom studenternas motiveringar och funnit följande: Engagerade lärare är en anledning, möjligheten att växa som människa en annan. Många har funderat över om det överhuvud taget finns en skillnad mellan manlig och kvinnlig journalistik. De vill gå kursen för att uttröna om så är fallet. En manlig student vill ha tankeställare, uppmärksamma saker han inte sett tidigare. En kvinna skriver i sin motivering om just det:

Klockan är halvnio, en vårmorgon 1994. Det rymliga bordet i Radio Sjuhärads sammanträdesrum börjar så smått bli fullt. Runt det sitter två kvinnliga programproducenter, tjejen som sänder eftermiddagsprogrammet, fyra nyhetsreportrar - kvinnor - och jag, praktikant från Journalisthögskolan.

Sist och lite jäktad kommer nyhetschefen, en man. Han sätter sig och slänger sin röda mapp på bordet. Tittar upp, fortfarande inte riktigt andligt närvarande. Han tänker väl på dagens planering, vilka jobb vi inte kommer att hinna med, försöker prioritera. Så plötsligt ler han och tittar på oss som sitter kring bordet denna morgon.

- Oj då, bara tjejer! utbrister han och ser roat på oss.

Jag känner mig lite generad och de andra ser också ganska pinsamt berörda ut. En av de äldre, garvade journalisterna replikerar:

*- Ja du, vilken tillgång, hur ska du utnyttja det?
Och med det är den avvaktande, lite generade stämningen bruten. Alla skrattar, och om det är någon som skäms, så är det nyhetschefen. Han har kanske aldrig tänkt tanken att en redaktion med många kvinnor faktiskt kan vara en tillgång. Han är absolut ingen macho-typ, utan tvärtom en chef som är lyhörd och tillmötesgående. Men så långt som att tänka sig att en grupp kvinnor kan tackla journalistiken på ett nytt, annorlunda sätt, har han nog inte kommit.*

Jag har svårt att föreställa mig att vare sig en manlig (eller kvinnlig?) chef skulle reagerat om det bara suttit män runt bordet. Det är ju det normala...

Att få träffa många kvinnliga gästföreläsare är ytterligare en anledning som flera studenter tar upp. De anser att de sett för lite av sådana under sin tid på JH. Många har funderingar och frågor de vill ha svar på. Motiveringar behöver heller inte alltid vara så långa:

Jag vill ha kvinnliga förebilder. Jag vill kunna göra vad som helst. Tack!

Idag är den en tillvalskurs, men från och med nästa termin ska den bli obligatorisk - i positiv bemärkelse. De flesta tycker det är en vettig idé att låta kursen ingå som en naturlig del i utbildningen, men det finns också de som inte tror att kursen blir verklighet förrän de sett det med egna ögon, eftersom det inför varje terminsstart varit så att man försökt "mygla" bort den. Men som en av lärarna säger:

Sista ordet är inte sagt än!

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att vem som får rätt ifråga om *Kvinnor och journalistik*, återstår att se. Man kan bara hoppas att den får stanna kvar, eftersom de allra flesta - både lärare och studenter - upplever den på ett positivt sätt. Den fyller ett tomrum och har möjlighet att ta upp perspektiv som kanske inte hinns med under resten av studietiden. Samtidigt bör naturligtvis ett jämställdhetsperspektiv finnas med också på andra kurser, vilket det gör på flera håll idag.

Män och kvinnor som journalister

Är kvinnliga journalister annorlunda? ... Nej, naturligtvis finns det rader av kvinnliga journalister som glatt och villigt följer de oskrivna lagarna om vad 'riktig journalistik' är. Vi har alla socialiserats in i den rådande massmediekulturen som varit och alltså är dominerad av män, både numerärt och mätt i antalet toppbefattningar. För både män och kvinnor som kommer nya in i journalistiken är det lättast att följa minsta motståndets lag. De manliga journalisterna har dessutom en kompakt uppsättning förebilder att efterlikna och har kanske därför svårare att se med kritisk distans på sitt yrke.

Ovanstående citat kommer från en bok skriven för 13 år sedan (Lönnroth, 1981:17). Är det mycket som förändrats sedan dess? Är manliga och kvinnliga journalister mindre olika varandra idag? Och vem är det som upplever att det finns en skillnad?

Denna studien handlar ju inte främst om nu yrkesverksamma journalister, men de flesta som undervisar på JH är, eller har varit, ute i "verkligheten" tidigare, och studenterna kommer dit efter avslutad utbildning. Min utgångspunkt kommer jag här att ta i studier gjorda om yrkesverksamma journalister.

Journalistkultur och kvinnojournalistik

Andelen kvinnor inom journalistiken har ökat. Detsamma gäller antalet kvinnliga studenter på JH. Men på något sätt är det ändå fortfarande en manlig bransch som kvinnorna tagit sig in i, och frågan är då om det finns någon skillnad mellan manliga och kvinnliga journalister. En del säger att så är fallet, andra menar att det är det inte alls.

Med en stark förenkling kan man säga att den litteratur som finns på området, pekar på att skillnader finns, medan lärarna på JH som jag samtalat med - både män och kvinnor - är mer tveksamma. Några vill se "bevis" för att skillnaderna skulle finnas, andra funderar mer allmänt.

Inför den här studien, gjorde jag utifrån Henrika Zilliacus-Tikkanen (1992) översikt om de skillnader hon funnit vid en forskningsgenomgång, en kortfattad sammanställning med vad som skulle kunna vara en konflikt mellan journalistkulturen och en kvinnliga journalistik. Denna sammanställning bad jag sedan samtliga jag talat med säga något om (se bilaga 1). Ingen accepterar listan helt och hållet som den såg ut, men var man tycker att man ser skillnader respektive inte ser skillnader, skiljer sig åt. En del undrade också vad kvinnojournalistik är, och bättre begrepp här hade kanske varit förhärskande journalistkultur och kvinnors tankar om denna.

De undersökningar sammanställningen utgick från, är enkät- och intervjustudier från våra nordiska grannländer (se Zilliacus-Tikkanen, 1993). När man frågat journalister om det finns en manlig och en kvinnlig journalistik, svarar ungefär hälften av kvinnorna och en tredjedel av männen att så är fallet. Ungefär en tredjedel anser att det finns en skillnad i kvinnlig och manlig nyhetsvärdering. Mot detta kan riktas kritik, exempelvis att det inte är någon konflikt, eller att det finns män som bedriver kvinnlig journalistik och tvärtom. Skillnaderna inom könen är också stora. Detta är invändningar som bland annat tas upp av lärarna på JH - och som också finns inom litteraturen.

Den lista som jag talat om, bygger på en beskrivning av de båda kulturerna gjord av kvinnor. Risken är alltid att man riskerar att framhäva det positiva i den kvinnliga varianten, men kanske ska man hellre se det som att det som sägs vara kvinnojournalistik här, är en

alternativ journalistik som många kvinnor önskar vore verklighet. Förklaringarna till varför kvinnorna inte känner sig hemma i journalistikulturen, finner Zilliacus-Tikkanen på tre olika nivåer: individ, journalistik och samhälle. Det är också från henne som sammanställningen av listan kommer. Vi ska nedan se på de eventuella konfliktpunkterna en och en.

Hårda och mjuka nyheter

Påståendet är att journalistiken traditionellt gynnar hårda nyheter och nedvärderar mjuka. Vad är då skillnaden mellan mjuka och hårda nyheter? Många ämnen är gränsfall, men generellt brukar man kalla exempelvis politik, ekonomi och utrikesnyheter för hårda, medan mjuka nyheter skulle kunna handla om sociala frågor eller kultur. Att massmedia och därmed journalistikulturen gynnar hårda nyheter på bekostnad av mjuka, menar många stämmer. En anledning till att så är fallet, kan vara att det är män som sitter som chefer och det är dessa som premierar hårda nyheter. Kvinnor socialiseras också in i samma spår som män:

Helt klart är de vanligaste områdena i journalistiken politik, ekonomi, brott och olyckor. Men det behöver inte vara ett uttryck för manligt och kvinnligt. Kvinnor är dessutom lika goda kålsupare som män i den mån de sysslar med hårda nyheter. Men det kan naturligtvis vara ett manligt klimat som gör att just dessa nyheterna är vanligast i media.

Här kan man också fråga sig vad det är som gör att vissa händelser blir nyheter och andra inte. Ingredienserna är olika; nyckelord i hårda nyheter är elit, storstad, manlig statschef etc, medan nyckelord i mjuka nyheter snarare är kvinna, landsbygd, privat sfär etc. Den sistnämnda typen av nyhet är betydligt svårare att göra, menar en av lärarna.

Andra menar att det alls inte stämmer att det finns en uppdelning mellan mjuka och hårda nyheter, men att det kanske gjorde det för 10-20 år sedan. Exempelvis kvällspressen, som är en förhållandevis manlig miljö, lever mer eller mindre på mjuka nyheter. Utvecklingen går mot mer mjuka frågor, menar någon, och det är möjligt att det beror på att fler kvinnor kommit in i journalistiken. Under de senaste åren har kvinnor tagit sig in på chefspositioner inom flera tidningar. Kommer man framgent att kunna se någon skillnad i detta avseende? Inom Sveriges Radio finns också numera många kvinnliga chefer.

En annan anledning till att man i massmedier idag finner mer mjuka nyheter, kan vara att det är en generationsfråga. I familjer där båda föräldrarna arbetar, är båda intresserade av nyheter om dagis; män har *också* sina barn på dagis och är beroende av att det fungerar. Vissa lärare hävdar att de unga killarna som läser på JH idag, alls inte är intresserade av snabba, hårda nyheter:

Pendeln har slagit över, det 'hårda' materialet ses som dött. Människor har blivit intressantare.

En tredje förklaring skulle kunna hänga samman med reklamberoende. Om en TV-station ska kunna sälja reklamtid till företag, krävs att programmen vänder sig till så stor del av befolkningen som möjligt; man kan då inte utesluta kvinnorna som grupp, eftersom en mycket av TV-reklamen vänder sig till just dem..

På JH uppmuntras båda varianterna, det vill säga att skriva om alla typer av frågor, hårda som mjuka. När kvinnliga studenter tenderar att helt och hållet hamna i det mjuka facket, söker en del lärare puffa lite på dem. En lärare säger att hon blir glad om de kvinnliga studenterna inte enbart gör "traditionella" jobb.

Men någon större skillnad märks inte bland studenterna säger flera lärare; båda män och kvinnor sysslar med båda typerna av journalistik, förutom, som en av lärarna säger, "någon hård figur i utkanten".

Flera av både de manliga och de kvinnliga lärarna arbetar halvtid på JH och halvtid ute på något medium, alternativt har tidigare arbetat på någon redaktion, och menar att de själva finner det mer givande att arbeta med mjukare nyheter. Det har heller inte varit några problem med att få göra det, utan det har accepterats. Andra menar att det *är* ett problem att få gehör för att exempelvis vårdfrågor ska ses som viktiga. Politik och ekonomi är självklart viktigt på ett helt annat sätt. Det är också olika status kopplad till mjuka och hårda nyheter, och män sägs vara mer statusberoende än kvinnor. Att skillnader finns kan också bero på något helt annat än kön:

Det är andra saker än att något är manligt/kvinnligt som gör det problematiskt. När Marianne Fredriksson startade Idag-sidan i Svenska Dagbladet, var det bara kvinnliga medarbetare. Efter en läsarundersökning som visade att det var tidningens mest lästa sida, började män söka sig dit. Både män och kvinnor gillar att skriva feature, både män och kvinnor gillar snabba, tuffa grejor. Det är mer individuellt än könsberoende. Det handlar också om status.

Att göra en uppdelning könsmissigt mellan hårda och mjuka nyheter, ställer sig således många tveksamma till, men inte alla.

Zilliacus-Tikkanen (1993) menar att den skillnad som hon funnit här, kan förklaras utifrån skillnader i mans- och kvinnorollen.

Isolerade fakta och helhetssyn

Här anklagas journalistkulturen för att vara präglad av historielöshet och brist på sammanhang, medan kvinnoperspektivet i stället talar för processer och helheter. Förklaringen mellan skillnaderna här skulle också finnas på individnivå, i de skillnader som finns mellan den manliga och den kvinnliga rollen. En lärare menar att

... det är ingen konflikt; det är snarare så att helhetssyn överhuvudtaget inte finns.

Å andra sidan kan man också hävda att helhetssyn kräver fakta. Det gör några av dem jag talat med. Å tredje sidan kan det vara så att fakta kräver helhetssyn för att världen inte ska bli totalt kaotisk. Andra menar att det beror på vilket ämne som avhandlas.

Men det finns också de som tycker att påståendet stämmer, med motiveringen att kvinnor på ett annat sätt än män är tränade för att se på saker och ting mer övergripande.

Den individuella variationen är större än gruppvariationen menar en lärare. Exempelvis ett politiskt engagemang gör att man får lättare att se helheter. Någon skillnad mellan manliga och kvinnliga studenter är svårt att finna:

...som det är nu är det ju betygphantomer som kommer in här... Det finns inget som är så bra som att ha jobbat i vården några år. Då får man ett grodperspektiv /helhetssyn/ som är bra, men ofta saknas... Eftersom journalister skrubbar sig med samhällets toppar; är det desto viktigare att ha en helhetssyn underifrån.

Dessvärre är det kanske många av studenterna som saknar detta underifrånperspektiv. De som söker och antas på JH, är i stor utsträckning medelklass- och övre medelklassungdomar.

Konkurrens och konsekvens

Journalistkulturen sägs intressera sig för kampen mellan konkurrenter och spelet om makten, medan kvinnojournalistiken är mer intresserad av substansfrågor samt spelets konsekvenser. Förklaringen kan här sökas på samhällsnivå. Kvinnor befinner sig oftare än män på gräsrotsnivå, medan beslutsfattare oftare är män.

Detta skulle kunna stämma, menar en lärare; den traditionella kvinnorollen har en större känsla för konsekvenser än den manliga. Konsekvenser skulle i det här fallet kunna vara en synonym till effekter:

Se på Slavenca Draculic som skriver om krigets konsekvenser i före detta Jugoslavien. Hon skriver på en 'jag-nivå'; finns det tvål, finns det mat...? Män som gjort lumpen skriver på ett annat sätt; de har ju också en annan relation till krig.

Men journalistiken förändras i takt med samhället. Vi lever i en kommersiell värld, men konkurrens fungerar inte alltid; TV är före tidningarna med det mesta i nyhetsväg:

...idag handlar det snarare om att skapa sig en 'egen profil', inte om konkurrens ... I pressen försöker journalisten höja sig över det dagliga rasslet, och arbeta mer långsiktigt.

En del i journalistkulturen skulle här kunna vara den manliga hjältemyten; han som gör det stora scoopet. Sådana "hjältar" finns, både ute på redaktionerna och på JH, menar en lärare:

Däremot känns machotypen igen, han som är ute efter scoop etcetera. Men sådana går ju inte att ta på allvar! Och kan man inte ta dem på allvar, så känner man sig heller inte hotad, åsidosatt eller undanskuffad ... De väcker ett visst löje istället. Man associerar det till brist på verklighetserfarenhet.

Andra hävdar att kvinnor kan vara precis lika konkurrensinriktade som män, och exemplifierar med bland annat kvällstidningsvärlden.

Distans och engagemang

Här är påståendet att journalistkulturen förespråkar den neutrala och objektiva betraktaren, medan kvinnokulturen talar för en empatisk och engagerad journalist. Engagemang versus distans kan förklaras på individnivå, eftersom engagemang och empati är något som traditionellt hänger intimt samman med moders- och omsorgsrollen.

Vissa menar att här skär inte skillnaden genom kön, utan det handlar i stället om vilket ämne man som journalist behandlar. Vissa ämnen och former passar för engagemang, andra inte. Ibland är det ena bättre, ibland det andra:

När Gudrun Schyman porträtterades inför valet, så handlade det mycket om högklackat och så vidare - hade det då inte varit bättre med distans?!

Se till exempel på män som skriver om sport - snacka om engagerade!

Här finns också en diskussion; engagemang tycks bli mer och mer tillåtet. När man till exempel skriver reportage, måste man ibland ta ställning i frågor som rör människor. Personlig läggning och generationstillhörighet kan också här vara viktiga förklaringsfaktorer. En lärare menar att också manliga studenter frågar efter engagemang. Andra menar emellertid att män är mer rädda än kvinnor för att engagera sig. Då måste de också släppa prestige, och det vågar alla inte göra - vare sig kvinnor eller män:

...vad gäller de egna produktioner som studenterna gör, så saknas ofta ett personligt engagemang, vilket gör att det tenderar att bli 'livlöst', dött... Det beror nog på en rädsla för mediet, en rädsla för att exponera sig. Varannan termin ges TV-kursen på engelska, och då är alla produktioner betydligt bättre än de terminer då kursen ges på svenska. Förmodligen beror detta på att språket i sig skapar en distans: 'man gör ändå bort sig'. Då vågar studenterna också engagera sig mera. Använder man svenska språket, blir allt 'för nära' på något sätt.

Individualism och kollektivism

Det traditionella journalistiska idealet är den ensamma vargen, säger påståendet, medan kvinnojournalistiken betonar samarbete och kollektiva arbetsformer. Kollektiviteten tar sig också uttryck i en icke-hierarkisk struktur inom kvinnomediers redaktioner. Skillnaden kan här bero på den traditionella mans- och kvinnorollen.

Kvinnor kanske är bättre på att samarbeta, eftersom de socialiserats in i att göra det, menar någon. Andra menar att journalistiken inte är sådan till sin natur; det är ett ensamarbete. Det kan också vara så att män uppfattas som mer individualistiska eftersom de på ett annat sätt än kvinnor visar upp vad de har gjort. Samtidigt så ingår alla individer i ett stort kollektiv: redaktionen. Vissa skillnader kan eventuellt finnas mellan olika medier; att man inom TV har mer samarbete än inom exempelvis press. Till viss del kan det också bero på vilken typ av journalistik man bedriver:

Kvalificerad journalistik kan inte bedrivas individuellt. Man måste arbeta i grupper, annars kan man inte få en tillräckligt bred kunskapsbas.

Att kollektiviteten skulle ta sig uttryck i en önskan om icke-hierarkisk organisation är en annan aspekt här. Flera av de kvinnliga lärarna tror att kvinnor föredrar en annan organisationsstruktur än män:

Kvinnor arbetar gärna i platta organisationer. Karlar kan inte inordna sig i sådana kvinnliga former, det är främmande för dem.

Ånyo kan vi ta ett exempel från Idag-sidan på Svenska Dagbladet, som sägs vara "en liten platt skiva instucken i en hierarkisk organisation". Majoriteten av redaktionsmedlemmarna är kvinnor, och på mötena snackar man utan att det är strukturerat. Först när en idé kommer fram, börjar man strukturera (Boëthius och Lönnroth, 1991:22f). Detta är, gissar jag, en ovanlig syn på landets redaktioner. Och eventuellt ett mer kvinnligt än manligt sätt att vara. En tänkbar förklaring till att det skulle vara en ovanlig syn, är tidspress, som i sin tur kan vara en följd av typen av organisation.

Arbete och privatliv

Båda kulturerna talar egentligen för ett utsuddande av gränser mellan arbete och privatliv, men där den journalistiska kulturen förutsätter att arbetet ska få gå ut över privatlivet, förutsätter kvinnojournalistiken snarare att privatlivet ska komma in i journalistiken.

Detta är inte en dikotomi som stämmer bara inom journalistiken, utan också på många andra yrken menar några av dem jag talat med:

...att arbetet får gå över i privatlivet, det gäller både män och kvinnor. Har man ett intressant och engagerande arbete, så slutar detta inte klockan 17.00 när man går hem.

Att privatlivet får gå in i arbetslivet anses däremot vara mer kvinnligt, även om det ibland vore önskvärt att karlar gjorde på samma sätt.

På sätt och vis är det ett olösligt problem; det är så här det ser ut. Frågan är då om det *måste* se ut så här? Det är ju ingen naturlag precis. Redaktionsarbetet är många gånger, sägs det, oplanerat. En hel del av detta skulle gå att planera - om man ville. Reglerade tider fungerar i de flesta fall bra, menar en någon. Kanske beror det på vilket medium man arbetar vid?

Ett annat sätt att se på det hela, är emellertid att vid ett arbete som exempelvis journalist, så sammanfaller arbete och intresse många gånger; och då finns det ingen anledning att "stänga av" efter arbetets slut.

Flera av de anställda framhåller att den viktigaste faktorn kanske är just organisatorisk:

Det har kommit in många tjejer i journalistiken, men de försvinner ut igen. De blir frilans eller informatörer för att kunna få vettiga arbetstider.

Lennart Weibull (1991b) menar att det är just arbetsförhållandena inom yrket, bland annat arbetsorganisation och arbetstider som gör det svårare för kvinnor än för män att utöva det. Detta kan man se redan under studietiden; visst tycker vissa lärare att studenterna är duktiga om de sitter kvar och arbetar halva natten. De belönas också genom att de passerar dem som går hem på eftermiddagen. Självklart blir det problematiskt för de studenter som har två barn hemma...

Förklaringen till denna dikotomi, finner Zilliacus-Tikkanen i journalistiken. En man finner inte samma konflikt mellan mansrollen och yrkesrollen som en kvinna gör. Jag skulle vilja byta ut journalistiken mot *arbetslivet*, eftersom detta inte är ett fenomen som bara gäller journalistiken.

Ett annat sätt att se på frågan om arbetsliv kontra privatliv, är det karriärbeteende som finns inom många yrken; mannens benägenhet att flytta med sitt jobb. Kvinna och barn följer med, utan att kanske alls vilja det. Det är ett manligt beteende som tas för självklart.

Formalisering och experimenterande

Journalistiken, i synnerhet nyhetsjournalistiken, är präglad av schabloner och bundna former, medan kvinnojournalistiken vill experimentera med form och innehåll samt överskrida gränser mellan genrer är påståendet här. Förklaringsnivån är också här journalistiken; att experimenterandet i sig är en kritik mot de etablerade medierna, menar Zilliacus-Tikkanen.

Någon menar att detta alls inte är könsbundet, utan beroende av omständigheterna. Vill man experimentera, söker man sig till speciella typer av medier. Man är som journalist bunden till det medium man arbetar på. En lärare menar att viktigare förklaringsfaktorer än kön, är ålder och erfarenhet; äldre människor som funnits på samma plats länge blir konservativa. En annan söker istället förklaringen i klass och uppfostran:

*De förtryckta människorna från de översta skikten kan bara 'äta snyggt'.
Arbetarklassen är rädd att göra sig viktig. Medelklassen är i detta avseende 'bäst',
vågar göra mer, ta för sig och får lov att göra karriär.*

Experimentlustan finns hos både manliga och kvinnliga studenter på JH enligt lärarna. Det handlar om kreativitet, inte könsskillnader. En lärare menar emellertid att det inte uppmuntras till alternativt tänkande och experimenterande på JH. En annan pekar på att tiden inte räcker till; man hinner bara lära ut det allra nödvändigaste. En tredje menar att alla studenter är formaliserade på JH.

Det finns dock en vilja att förändra på JH. En lärare jämför nyhetsjournalistiken med sagor; de är ofta likadana i sin uppbyggnad, de innehåller ungefär samma attribut. Inom journalistiken är exempelvis krönikor och reportage alls inte så fyrkantiga, och nyhetsjournalistiken börjar närma sig detta och bli mindre fyrkantig.

En stor del av journalistutbildningen är praktiskt inriktad. Studenterna skriver texter, kritiserar och diskuteras, kritiserar och diskuterar. Vad är det då som lärs ut i dessa sammanhang?

Den "traditionella" journalistrollen är en grund att stå på, och utifrån denna kan man sedan bygga vidare, menar en lärare. När studenterna till att börja med lär sig att "se, inte att ses", så handlar det om att samla, sortera och skriva. Det är intervjupersonerna som ska tala i texterna, inte studenten. Texterna ska vara korrekta och balanserade. När sedan samma lärare håller kurser längre fram i utbildningen, så ser det lite annorlunda ut. Bland annat sysslar man med kreativt skrivande, och studenterna får prova gränserna. Läraren menar emellertid att

*...det är pinsamt litet skrivande över huvudtaget på JH. Jämför med Fotohögskolan!
Det är en utbildning som är experimentell. Vad som saknas är visioner, idéer och
modet att befrukta en akademisk utbildning med trender och tendenser från
verkligheten.*

Flera kurser har inslag av, eller handlar primärt om, kreativt skrivande. Detta är den form av skrivande som studenterna tycks uppskatta mest enligt flera lärare. Det finns också en diskussion runt vad som är den *goda journalistiken*. Ett svar på frågan om vad som är god journalistik, är att se på dess motsats; den dåliga journalistiken. En sådan sägs exempelvis vara den *stereotypa* journalistiken. En synonym skulle kunna vara fastlåsta former.

*Journalistutbildningen är ingen färdig utbildning. Den kan bli mycket bättre!
Studenterna behöver också bli mer aktiva. Som det är nu, så blir de 'hospitaliserade',
eftersom journalistikens former ser ut som de gör. Det gäller att motverka detta,
genom bland annat ett högre tempo och mer kreativt skrivande.*

Att experimentera med former, testa olika sätt att uttrycka sig på etc, det finns således i utbildningen på JH, även om vissa tycker att det är en för liten del av utbildningen. Men, tar studenterna med sig det kreativa skrivandet ut i verkligheten, ut på redaktionerna?

I arbetslivet är det primära att varje dag fylla en tidning, och då blir det problem att hinna vara kreativ. Det handlar delvis om organisation, delvis om feghet och till viss del om bekvämlighet.

Uppenbarligen finns många effektiva "stoppar" ute på redaktionerna. Men situationen kanske inte är hopplös trots allt. Genom att uppmuntra studenterna att gå utanför det "normala" det vanliga, det schablonmässiga, kan man så ett frö:

Allra bäst är om man kunde ge studenterna de perspektiv de inte kan få ute på tidningarna sedan; så ett frö. Tidningar är så schablonmässiga, och genom att vidga perspektiven och kritiken hos studenterna här på JH, ger man dem råg i ryggen att våga göra något annorlunda och stå emot dessa schabloner ute på tidningarna ... Det händer att killar ger fan i undervisningen; de menar att det inte är viktigt hur de skriver. Och det är klart, att vill man göra det stora scoopet, och kan avslöja att ÖB och Silvia har ihop det - då spelar det ingen roll hur man skriver det... Dessa avarter har jag dock bara funnit hos killar, inte hos tjejer.

Sammanfattningsvis kan man naturligtvis fråga sig vad detta har med jämställdhet att göra. Jag menar att det har det, eftersom det är på JH man lär sig att bli journalist. Frågan är då om man socialiseras in i en rådande journalistkultur som är skapad av män, eller om det också finns ett alternativt sätt att se på journalistik, och i vad mån man i så fall får känna på detta på JH. De sju eventuella konflikter jag tagit upp ovan, kan väl sägas stämma till viss del. Men kanske är det också delvis en generationsfråga; könsrollerna slår inte igenom bland unga människor på samma sätt som de finns hos äldre. Dessutom verkar det inte som om lärarna på JH tillhör den mest konservativa delen av befolkningen, utan snarare uppmuntrar studenterna både att arbeta inom journalistkulturen, men också att vidga perspektiven och se alternativa sätt att arbeta.

En annan fråga man kan ställa sig, som också en av de anställda gjort, är att om nu kvinnligt tänkande om journalistkulturen ser ut på detta sätt, varför har det då inte förändrats på redaktionerna i takt med att kvinnorna vunnit tillträde dit? Skillnaderna synes vara större på åsiktsplanet än i verkligheten; attitydmönstret slår inte igenom. Ett tänkbart svar på detta, är naturligtvis att den manliga normen helt enkelt är en del av den professionella koden. Både män och kvinnor socialiseras in i denna. Även om man efter ett tag upptäcker att man skulle vilja bryta sig ur denna professionella kod, är det inte så lätt. Det krävs kanske en stark kvinna - som Marianne Fredriksson på Idag-sidan - för att lyckas.

Kanske är kvinnorna för få ännu? Och sitter inte på de "rätta" positionerna ute på redaktionerna? En inte alltför vild gissning är att redaktionerna troligen är mer konservativa än utbildningen.

Kvinnligt och manligt språk

Finns det några skillnader i manligt och kvinnligt språk? En del forskare visar att det är svårt att finna skillnader, medans andra i nästa andetag hävdar att kvinnorna lär sig den manliga normen och därför inte ser skillnaderna.

En del lärare har gjort "experiment" för att utröna om de kan se någon skillnad. Texter lämnas då in anonymt, och det har visat sig väldigt svårt att se om det är en manlig eller en kvinnlig student som skrivit den. Andra tror sig kunna se en skillnad men har inte prövat. Möjligen skulle man kunna se en tydligare skillnad i det talade språket, än i det skrivna som är mer formaliserat.

Det kan också vara så att på JH finns de människor som kan hantera språket; skillnaderna manligt-kvinnligt kanske är större ute i samhället bland människor som inte är så vana att hantera språket.

Inte heller ser lärarna någon skillnad mellan manliga och kvinnliga studenters val av ämne, infallsvinkel, form etc - förutom i de fall då någon skriver om kvinnor. Då är författaren med stor sannolikhet också en kvinna.

Inom exempelvis TV-utbildningen är studenterna under hela utbildningen "nybörjare" - det tar tid att lära sig göra TV-produktioner - och då ser man heller inga skillnader.

Något som flera av lärarna upptäckt är att vissa av de manliga studenterna, är totalt ointresserade av språket. Särskilt gäller det grävande journalister, där ämnet och grävande uppenbart blivit viktigare än att förmedla det i en passande förpackning (se ovan).

Språkfrågor är emellertid viktiga, och en lärare menar att eftersom språket är så inflätat i vår personlighet, så blir det mycket diskussioner när frågorna kommer upp.

Något som hänger samman med språk, är intervjuer och hur man behandlar intervjupersoner. I medier är det förhållandevis få kvinnliga källor, och en lärare brukar ta upp detta faktum till diskussion. Studenterna ger flera förslag på förklaringar till varför det ser ut som det gör, men förr eller senare brukar de manliga studenterna komma till att 'det är så svårt att få dem att prata'. Kvinnliga studenter blir upprörda och opponerar sig och menar att det är det inte alls. Pratar man olika språk?

Ytterligare en skillnad som kanske inte direkt kan hänföras till språket, men däremot till kommunikationsmönstret, är att män uppfattar det kvinnliga sättet att vara som osäkerhet. De vill 'veta hur det är' och om man som lärare då istället syftar till att få dem att fundera, ställa frågor, problematisera, så stämmer det inte överens.

En viss skillnad finns således mellan manligt och kvinnligt språk, men kanske märks de tydligast i muntliga situationer. Det är också oerhört svårt att sätta fingret på vad det är som är skillnaden. Något är det, men vad?

Sammanfattningsvis kan man säga att det är möjligt att det finns skillnader i kvinnligt och manligt språk, men att det i vart fall inte är möjligt att finna på JH enligt lärarna. Därmed kan heller inte det ena gynnas på det andras bekostnad.

Teknik

I vissa undervisningssituationer används teknik. Det handlar om datorer, kameror, bandspelare etc. En tanke som ibland förs fram är att kvinnor är rädda för teknik. Vad säger då lärarna som använder tekniken i sin undervisning? Behöver de handskas med rädda tjejer?

Till att börja med kan vi konstatera att en lärare inte anser att det finns några skillnader mellan kvinnliga och manliga studenter ifråga om teknikanvändning. Övriga fem som jag diskuterat frågan med, säger tvärtom. Visst finns det skillnader - men de är inte precis till kvinnornas nackdel! Skillnader handlar emellertid inte bara om kön, utan också om ålder; äldre behöver längre tid för att lära sig, och har svårare att lära sig ny teknik.

I princip i varje klass studenter finns det några som kan "allt" och några som inte kan någonting alls. De som kan "allt" är huvudsakligen män, medan de som inget kan ofta är kvinnor. Ett visst motstånd märks hos vissa kvinnor:

Fy farao vad mycket knappar!

De manliga studenterna, "knappdåarna", däremot, de leker med tekniken på ett annat sätt. De har också redan när de kommer en uppfattning om hur saker och ting fungerar, vilket leder till att de inte lyssnar eller antecknar vid genomgångar; de kan ju redan allt. Kvinnorna däremot, som anser att de ingenting kan, de lyssnar och antecknar uppmärksamt, vilket helt enkelt leder till att de blir duktigare. De blir mer noggranna, tar mer tid på sig och får också ett bättre resultat rent tekniskt. Det finns lärare som försöker få studenterna att inse att tekniken bara är ett hjälpmedel, ingenting man behöver kunna allting om:

Jag försöker nedvärdera teknikens roll, och jämföra med att ta körkort; man behöver ju inte förstå sig på bilen för att kunna köra den. Datoranvändningen ska vara överkomlig för alla, även om man inte har sysslat med det innan. Jag menar: varje tidning har ju sin Heikki... (datoransvarig, min anmärkning)

Många gånger är kvinnliga studenter tveksamma, de känner att de inte kan. I regel kan de ändå, menar en av lärarna, men de måste få en bekräftelse på att så är fallet.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att vissa skillnader finns i tekniksammanhang mellan män och kvinnor, mellan äldre och yngre. Så anser de flesta lärare som handskas med teknik i undervisningen. Där de ser skillnader, görs också medvetna försök att förenkla för kvinnliga studenter; visa att tekniken inte är så krånglig som den kan verka.

Jämställdheten och Journalisthögskolan

Vem är det som har till uppgift att se till att jämställdhetsproblematiken finns på dagordningen på Journalisthögskolan? Enligt *Jämställdhetsplanen* som Göteborgs universitet givit ut, ligger ansvaret på prefekt, övriga chefer och arbetsledare. Vad anser då de anställda att ledningen bör göra? Och vem mer än ledningen kan göra något? Det finns många förslag; en del av förslagen kommer från mitt frågeschema där jag undrat vad JH:s anställda har för inställning till olika tänkbara förslag, andra kommer spontant från dem som jag samtalat med.

Policydeklaration

En policydeklaration finns formellt för Göteborgs universitet (GU): *Jämställdhetsplan 1994-1996*. Men varje institution eller enhet inom GU ska också ange egna lokala mål, samt "beskriva hur man avser att *genomföra, följa upp och utvärdera* jämställdhetsarbetet." (s3). Är detta något som de anställda anser skulle underlätta deras egen del av jämställdhetsarbetet? Vill man arbeta mot några speciella mål?

Meningarna är delade. En policy riskerar alltid att bara vara tomma ord, fraser och floskler. I så fall finns det andra, bättre vägar att gå. Å andra sidan, menar flera av lärarna, skulle det ibland underlätta med en policy för *hela* verksamheten på JH. En man säger:

Men det måste vara en policy för hela verksamheten, inte bara jämställdhet. Den ska inte vara luddig, utan rak och konkret, och kanske kvantifierad: till exempel 'x% av lärarna ska vara kvinnor, på alla nivåer'.

För att en policy ska ha något reellt värde, menar en av de anställda att den måste arbetas fram gemensamt.

En annan lärare frågar sig varför man ska ha en policy för jämställdhet, när det inte finns på några andra områden?

Det finns brister i ledningsfunktionen, som gör att verksamheten blir minst sagt "luddig". Några mål som fungerar i vardagsarbetet finns heller inte. En tanke är att skriva in frågorna om jämställdhet i kursbeskrivningen på JH, under exempelvis "Mål". Som lärare har man då något att peka på, säger några av de anställda, om man ser att någon inte följer policyn. En annan av de anställda menar emellertid att:

I det mål man har med undervisningen ska man nog inte skilja ut denna frågan. Den ska ingå i målet som en självklarhet - även om den nu inte alltid gör det.

Problemet är väl kanske då just detta: att jämställdhet inte ingår på ett naturligt sätt. Enda chansen att få in det som en naturlig del, synes för mig vara att uppmärksamma det särskilt fram tills dess det *blir* naturligt.

I en jämställdhetsplan, som ska finnas på varje institution, är det emellertid inte självklart att *undervisningen* ska ingå. Man kan skilja mellan *jämställdhet*, som handlar om exempelvis könsfördelning vid tjänstetillsättning, och *kvinnoperspektiv*, som används i undervisnings-sammanhang. Även om det inte är självklart, kan man naturligtvis låta bli att skilja ut undervisningen ur en jämställdhetsplan.

Chefernas ansvar

Rent formellt är det institutionens chefer som är ansvariga för att jämställdhetsfrågorna tas upp och för att en förändring i den rådande strukturen sker. En del av lärarna menar att om inte viljan att göra något finns hos dessa chefer, så spelar det ingen roll vad de enskilda lärarna gör. Två män säger:

Jag förespråkar inte att det ska vara toppstyrt, men frågorna måste vara sanktionerade uppifrån, annars fungerar det inte.

Det är inte enbart den enskilde lärarens ansvar att jämställdhetsfrågorna dras fram i ljuset. Ledningen - vilken den nu är - fyller en viktig funktion. Prefekt, studierektor, nämnder, etcetera. Vi borde ta upp och diskutera vad vi kan göra, vad som är rimligt.

Från andra anställda kan man emellertid finna rakt motsatta åsikten:

Det är vars och ens ansvar. Det är grundläggande; demokrati bygger på individens eget ansvar. En institutionsledning, prefekt och styrelse, har också ett ansvar liksom studierektor vid val av litteratur etcetera att tänka på frågorna, men ansvaret ligger ytterst på den enskilde inidviden.

För mig är detta en negativ uppfattning. Som enskild individ, det vill säga lärare, behöver man dels själv lära sig om och diskutera jämställdhetsfrågor, dels backas upp ovanifrån. Demokratin bygger visst på individens ansvar, men den bygger också på *samarbete*. En nog så viktig punkt. I en demokrati finns också tanken om alla människors lika värde; varför skulle denna tanke inte kunna sanktioneras uppifrån?

Flera lärare som uttrycker att ledningsfunktionen på JH inte är den allra bästa. Andra menar att "ett snäpp uppåt" finns trots allt en acceptans och en vilja att göra något.

Att markeringen måste komma uppifrån, är många lärare överens om. Det finns lärare som själva haft både visioner och idéer, men som menar att de fått stänga sig blodiga för att försöka förändra organisationen med allt vad det innebär. Får man då ingen respons, så tröttnar man. Och för att en förändring ska kunna inträffa, så måste responsen komma uppifrån - också.

Jämn könsfördelning bland lärare

Att se till att det är en könsmissigt jämn fördelning i lärarkåren är oerhört viktigt enligt lärarna. Finns inte denna grundförutsättning, är det svårt att få med det "kvinnliga" perspektivet på ett naturligt sätt. Frågan är bara hur det konkret ska gå till. Vissa av lärarna är tveksamma till kvotering, medan andra menar att det är enda chansen att få en jämn fördelning (se nedan).

Vem som anställs på JH som lärare är också viktigt. Det är kanske inte bara kompetens som är viktigt, utan också människors personliga inställning:

När man anställer folk ska man akta sig för adrenalinstinna hannar. Utbildningen ska ju ge eleverna förebilder.

Under senare år har dock de kvinnliga lärarna blivit fler på JH. Men det är inte primärt dessa som har de fasta tjänsterna, utan i de flesta fall går de på vikariat. Att fler kvinnor kommit in upplevs emellertid som positivt:

På JH är det oerhört välgörande att det kommit in nya kvinnor som lärare. De är högljudda, glada och utåtriktade och skapar därmed en positiv atmosfär. Med enbart karlar blir det lätt lite grovt. Det handlar här inte så mycket om att man genom kvinnorna får nya infallsvinklar, utan det är snarare en social sak, attityder som förändras.

Om jämställdhetsfrågorna ska finnas med överallt, och inte bara på särskilda kurser, kommer ansvaret att vila på de enskilda föreläsarna/lärarna. Ett problem här är att alla inte är insatta i jämställdhetsfrågor, de anser inte att de kan diskutera med studenterna eftersom de själva har alldeles för litet kunskap.

De flesta kvinnor som finns på JH är dock relativt kvinnomedvetna. De har givit sig in i manliga områden; journalistiken och högre studier. Därmed har de också blivit klara över vilka konfliktlinjer som finns.

En annan aspekt på hur man ska kunna få ett mer jämställt samhälle - eller en mer jämställd institution - är att kvinnor måste förändra sig. Kvinnor måste våga ta ansvar som arbetsledare, kunna fatta beslut och vara raka i kommunikationen med sina arbetskamrater. Vissa av lärarna på JH menar att problemet är inte att kvinnor inte får komma fram, utan att de inte vill. Och då är det bara kvinnorna själva som kan förändra situationen. En av de anställda pekar på att få kvinnor söker utannonserade tjänster. Kvinnorna måste välja att söka tjänster där de kan påverka.

Om man vänder på det; att kvinnor vill men inte får komma fram på högre positioner, är kvotering en möjlig lösning. Denna lösning gäller för övrigt även för möjligheten att få in fler kvinnliga lärare, liksom kvinnliga gästföreläsare. Är det då bra att kvotera? Meningarna är delade. Det finns de som menar att kompetens kan gå förlorad genom att kvinnor kvoteras in på högre poster:

På något sätt borde man börja 'underifrån' istället för att kvotera. Man måste se till att människor - kvinnor - blir kompetenta.

Andra menar att kvoteringar riskerar att "bekämpa sig självt". Det borde inte behöva kvoteras, och en lärare menar att det borde kännas konstigt att få ett jobb enbart på grund av sitt kön.

Är då kvinnor inte kompetenta? Jag är nog benägen att hålla med Maria-Pia Boëthius som skriver i en artikel i Aftonbladet den 27 november:

Ett av de flummigaste orden i svenska språket måste vara 'kompetens'. Det används t ex ofta i argumentationen mot varvade listor, varannan damernas, inom politiken. Eller som ursäkt för att det pinsamma svenska näringslivet på topposterna och i sina styrelser har något i stil med 98 procent män, grabbar och gubbar. Eller som skäl till att vi i Sverige har 94 procent manliga professorer och bara 6 procent kvinnliga. Tanken är att det bara 'blivit' så när urvalen skedde; den mest kompetente fick jobbet! Tänker man vidare innebär det att vi har en fantastisk mängd inkompetenta kvinnor i Sverige... Man måste också förutsätta att cheferna för Gotabanken, Nordbanken, Nyckeln, Första Sparbanken, A-pressen osv hade sina jobb för att de ansågs kompetenta...

Lärarstaben på JH är emellertid på god väg att bli "jämställd"; till vissa kurser väljer man medvetet kvinnliga sökande att anställa. Däremot skiljer det sig fortfarande mellan vilka som är fast anställda respektive vikarier; män respektive kvinnor.

Diskussioner som redskap

Flera av lärarna på JH upplever att de skulle vilja diskutera i termer av jämställdhet betydligt mer än vad som görs. Det gäller både män och kvinnor. Man skulle till exempel kunna ha regelbundna seminarier där könsaspekten tas upp, med exempel från den egna undervisningen.

Andra menar att det finns en livlig diskussion - alternativt en diskussion om ändock inte så livlig. Det finns också de som är tveksamma till att diskutera:

Frågan är om man aktivt ska driva frågorna, eller stimulera dem när de kommer fram?

Och det kan man ju fråga sig. En utgångspunkt för mig, är naturligtvis att man aktivt ska driva frågorna, och så verkar de allra flesta resonera. Det räcker inte att stimulera.

Som en lärare påpekade ovan; man kan inte tillräckligt om jämställdhet själv - och hur ska man då kunna ta upp det till diskussion bland studenterna? Att då ha ett diskussionsforum på institutionen, bland lärarna, är naturligtvis en möjlighet. Det är fler lärare som pekar på detta; de som inte är insatta undrar varför i allsindar man ska hålla på med "sånt här". För att råda bot på det krävs information!

Å andra sidan finns det lärare som har drivit frågorna på lärarmöten etc - men då upplevt att ingen har varit intresserad. De kvinnliga lärarna synes diskutera mycket med varandra, men vid lärarmöten tenderar frågorna att falla utanför, menar en annan lärare. En man säger:

Lärarna är oerhört passiva i jämställdhetsfrågor. Det är lätt att snacka, men svårt att stå upp i blåsväder. Och det är just det man borde göra.

Diskussioner är troligen svårt att göra förutsättningslöst. Man måste utgå från någonting, man måste vara konkret. Likaså måste man konkretisera vad det är man vill uppnå. Det kan man inte göra utan att man först tar reda på hur det är; det räcker inte att tycka. Självreflektion och ärlighet torde då vara två viktiga ingredienser. Frågan är om jämställdhetsproblematiken fortfarande idag är såpass känslig, att det är svårt att vara ärlig - mot sig själv och framför allt mot andra.

Ett sätt att nå fram till självreflektion - som för övrigt inte bara är nyttigt när det handlar om jämställdhetsfrågor! - är att lägga oerhört stor vikt vid kursutvärderingar. Att tvinga studenterna skriva gedigna sådana. En lärare gör det, och menar att man kan bli oerhört sårad, men samtidigt så lär man sig enormt mycket på det.

Något som hänger intimt samman med att diskutera jämställdhetsfrågor, är att diskutera den goda journalistiken. Vad är det? Hur ska man komma fram till den? Vilka olika perspektiv behövs? En respondent menar att journalister måste granska sig själva, på ett annat sätt än vad som sker idag - både på JH och ute på redaktionerna. Kanske kan just det mer "kvinnliga" - eller snarare otraditionella - perspektivet leda fram till en bättre journalistik?

Sammanfattningsvis finns det flera sätt att på institutionsnivå ta tag i jämställdhetsfrågorna. Ett stort ansvar vilar naturligtvis hos ledningen på JH. Finns inte viljan och engagemanget där, är det svårt också för enskilda lärare att göra något. Att någonstans ha nedskrivet hur

jämställdhetsarbetet ska bedrivas skulle kunna vara en hjälp för en del lärare - om det är något som arbetas fram gemensamt och inte bara består av tomma ord.

Kvinnliga lärare är en annan aspekt. Här finns en medvetenhet på JH om att en jämn könsfördelning i lärarkåren är något eftersträvänsvärt. Men det är då också viktigt att de fasta tjänsterna inte är förbehållna män, och kvinnor enbart får vikariat. Hur många vikarier vågar driva sådant som kan uppfattas som obekväma frågor? Någon större risk att det skulle vara svårt att finna kompetenta kvinnor tror jag inte föreligger...

Att diskutera jämställdhet är ytterligare en väg att gå; ge varandra idéer och kunskap om hur det kan tas upp på föreläsningar, övningar och lektioner. Möjligheter och idéer finns; det gäller bara att se till att omsätta dem i praktiken!

Avslutande diskussion

I detta avslutande kapitel har jag för avsikt att både sammanfatta vad som framkommit under samtalen med de anställda på JH samt diskutera runt varför det ser ut som det gör. Det jag valt att diskutera runt, är det jag utifrån studien finner mest intressant; alla aspekter tas därför inte upp. Jag kommer också att besvara de konkreta frågeställningarna - vilket görs sist, i sammanfattningen. Till att börja med vill jag emellertid diskutera denna studie som sådan.

Klövna känslor

När jag visade den lista som skulle kunna vara en konflikt mellan journalistkultur och kvinnojournalistik, reagerade en lärare med orden:

Man finner det man söker.

Han menar att när man gör undersökningar om manligt och kvinnligt, så letar man efter skillnader, inte likheter. Vill man finna skillnader, så gör man det.

Visst, och vissa ger nog de svar de tror att jag vill höra. Vem vill framstå som fientligt inställd till jämställdhetsfrågor? Det är naturligtvis ett problem. Å andra sidan finns det knappast någon anledning att göra en studie om manligt och kvinnligt som enbart fokuserar likheterna mellan män och kvinnor. Anledningen till att man överhuvudtaget gör en sådan här studie, är ju att det handlar om ett upplevt problem mellan könen - även om det kanske främst är kvinnor som upplever det som ett problem.

Ibland kan man skilja mellan människors *principiella* och *personliga* inställning till olika företeelser. Den personliga inställningen kan man också dela upp i två delar: en läpparnas bekännelse och en handlingsaspekt. Jämställdhetsproblematiken är definitivt ett av de områden där dessa skillnader kan uppträda. Det gäller då naturligtvis inte bara inom journalistiken, utan också alla andra områden. Principiellt är det nog få som förfäktar tanken att jämställdhet är något negativt, men trots den principiellt positiva syn man har på jämställdhet, så kan den personliga inställningen vara klövna. Det är viktigt, säger man, men man *handlar* inte alltid utifrån samma tanke.

En del av dem jag har samtalat med är klövna på detta sätt. Kanske är det omedvetet, kanske inte. Kanske beror det på att jag som kvinna kommer och ställer en massa frågor som man inte tidigare funderat över. Ett faktum är att samtliga anser att jämställdhet är en mycket viktig fråga, samtidigt som kursen *Kvinnor och journalistik* varje termin är på väg att försvinna. Samtidigt som just denna kurs uppskattas oerhört av studenterna. Man säger att jämställdhet är viktigt, men vill ha bevis för att samhället och journalistiken inte är jämställd idag. Man vill mycket, men gör litet.

Det är också så, menar jag, att man inte enbart kan vara jämställd på sitt arbete, på JH, utan för att jämställdhet ska kunna uppnås, så måste man omfattas av tanken också i sitt privatliv. En av dem jag samtalat med säger:

I jobbet, här, ser man inte studenterna som killar eller tjejer. Här är det ju saken som gäller. Men hemma är man väl samma jävla mansgris som alla andra...

Detta ser jag som ett problem. Även om bara en person uttryckt tankarna högt, finns det nog fler som omfattas av dem. En klövhet. "Saken" som gäller här (citatet ovan), är inte könsneutral.

Trots allt, så tycker jag mig märka att en god vilja att göra något finns på stora delar av JH. Man anser att jämställdhet är en viktig fråga, både generellt och i undervisningen. Flera - både manliga och kvinnliga - lärare är oerhört "kvinnomedvetna". För dessa lärare är ett jämställdhetsperspektiv något självklart i undervisningen. Intressant att notera, är emellertid att de som anser att jämställdhetsperspektiv ska ingå som något naturligt i undervisningen, ofta är de som är minst insatta i problematiken. Det är de som naturligtvis menar att jämställdhet är viktigt, men som inte tänker på det i undervisningssammanhang, som inte tänker på det när de bjuder in gästföreläsare. De som anser att man behöver ta upp det separat till diskussion, är de som kan något om det, har problematiserat och funderat runt det. De har tagit upp frågorna i sin undervisning och medvetet bjudit in kvinnliga föreläsare.

Att det går att överföra till studenterna att det är viktiga frågor, är självklart för vissa lärare. Andra tror mer på samhällspåverkan. Jag menar att journalistiken är en del av samhället, och dessutom en del som sätter upp ramarna för det offentliga samtalet, varför det naturligtvis måste vara av intresse att ta upp manligt och kvinnligt med studenterna.

Jämställdhet - en fråga för både kvinnor och män

Jämställdhet handlar inte bara om kvinnor; också män har något att vinna. Det är viktigt att frågan om jämställdhet inte blir en kvinnofråga, utan en fråga för *både* män och kvinnor. Jag har svårt att se det som ett nollsummespel, och därmed vinner också både män och kvinnor på ett mer jämställt samhälle. Kanske är det egentligen inte kvinnorollen som borde tas upp till diskussion - utan mansrollen. Kvinnor, deras liv och roller har debatterats under en lång period. Män och diskussionen om deras liv och roller befinner sig fortfarande i sin linda.

På något sätt är det ingen idé att vara blind inför de orättvisor vi har i dagens samhälle; problemen försvinner ju inte för att vi ignorerar dem. Larissa A Grunig (1993:291) skriver

...history has shown that no revolution succeeds if only a small group with special needs is emotionally involved. Instead, men in higher education must come to realize that what happens to their female colleagues in a sense happens to them. In other words, it is in the self-interest of men not to waste women's resources.

En risk då bara kvinnor diskuterar problemet, är att studenterna uppfattar det som "kvinnognäll". För att det ska tas på allvar behöver *både* män och kvinnor diskutera *både* mans- och kvinnorollen:

För att en förändring ska kunna inträffa, krävs således att både kvinnor och män arbetar för det. Journalister är en grupp i samhället som har en opinionsbildande roll. Det kan därför ses som viktigt att det här finns en medvetenhet. Naturligtvis skulle det vara önskvärt att denna medvetenhet fanns också inom andra yrken - exempelvis lärarkåren.

Ute på redaktionerna är det troligen svårare att driva jämställdhetsfrågor än på JH. Flera av dem jag talat med (se ovan) har visat på vilka brister som finns där. Eftersom journaliststudenterna efter avslutad utbildning ska ut på redaktionerna, är det ju här man har möjlighet att "så ett frö". Det gäller både manliga och kvinnliga studenter; kvinnorna ska orka stå på sig och hävda sig och männen ska vara så medvetna att kvinnorna inte behöver stå på sig. En utopi? Inte om viljan finns. Och medvetenheten.

För att nå fram till en medvetenhet, är det - tror jag - viktigt att rannsaka sig själv en smula. Vi är alla del av en hierarkisk struktur, och det är oerhört viktigt att vara medveten om det och om hur det påverkar oss.

Vidgade perspektiv

Den genomgång av kurslitteraturen som Margareta Melin gjorde 1992, gav en förhållandevis negativ bild av sakernas tillstånd. Kurslitteraturen var så manligt dominerad att den inte speglade verkligheten - trots att också denna är manligt dominerad. Hon frågar sig om man ska spegla den dominans som trots allt finns, eller vara genuspedagogisk. Min inställning är att både litteratur och undervisning borde vara genuspedagogisk. Hur ska man annars få till stånd en förändring? Alla - både kvinnor och män - är socialiserade in i den rådande kulturen, och vi behöver alla påminnas om att det inte är något "färdigt" tillstånd som inte kan förändras.

Sedan Melin gjorde sin studie synes vissa förändringar skett. En del böcker är utbytta, och de flesta av dem jag samtalat med har antingen läst Melins rapport eller hört talas om den. Här finns helt klart en medvetenhet. Det gör det också i undervisningen - om än inte överallt. Vissa lärare är oerhört engagerade, och tänker på vilka exempel de ger, vilka gästföreläsare de bjuder in etc. Andra funderar alls inte i dessa banorna. På ett sätt är det väl OK; alla kan inte se jämställdhetsfrågor som det viktigaste i världen. Är det så att man upplever klassproblematiken som viktigare - så ta fram det perspektivet istället. Vad jag efterlyser i undervisningen, är en medvetenhet; så länge man är medveten om att kvinnor och män inte har samma möjligheter i dagens samhälle, men ändå väljer bort det perspektivet, så vet man trots allt vad man gjort. Och förhoppningsvis varför. Andra frågor kan vara lika viktiga att belysa, och alla kan inte göra allt.

Att bjuda in både manliga och kvinnliga gästföreläsare är däremot viktigt på ett annat sätt. Gästföreläsare är förebilder, och även kvinnliga studenter behöver förebilder.

Lärarna behöver också förebilder - låt gästprofessorn nästa gång bli en förebild för både lärare och studenter, låt det bli något "annorlunda" - utanför normen - låt det bli en kvinna! Och låt det sedan bli en "norm" att varannan gästprofessor är en man.

Journalistkultur och kvinnojournalistik är egentligen inga bra begrepp eftersom kvinnor i journalistiken förhoppningsvis är en del av journalistkulturen. Men mellan kvinnor och män finns en skillnad i hur man ser på sitt arbete; hur det är och hur man skulle vilja att det var. Skillnaden finns främst i attityder, inte i synbar handling, och det är kvinnorna som inte känner sig riktigt hemma i journalistkulturen. Istället för att tala om manligt och kvinnligt, skulle man kunna tala om manligt och *annat* förhållningssätt.

På något sätt *är* det naturligtvis det manliga som är normen, eftersom vi överhuvudtaget kan tala om ett alternativ. Man kan naturligtvis invända att det finns en norm, men att den inte behöver vara speciellt manlig; den kan ju vara neutral. Också mot en neutral norm skulle man kunna tala om alternativ. Sant och visst, men journalistiken har under en lång tid varit en manligt dominerad bransch, vilket torde ge vissa avlagringar i dess kultur. Det samhälle vari journalistiken verkar, är också definierat utifrån dem som haft makten - män. Kvinnor och män skiljer sig till viss del vad gäller motivet att bli journalister; därmed har man troligen också andra förväntningar på journalistiken.

Jag har tidigare skisserat sju punkter som skulle kunna vara en eventuell konflikt mellan journalistkulturen och ett alternativt sätt att se på journalistik: mjuka - hårda nyheter; isolerade fakta - helhetssyn; konkurrens - konsekvens; distans - engagemang; individualism - kollektivism; arbete - privatliv; och formalisering - experimenterande. Lärarna på JH är tveksamma, och inte någon accepterar dessa konfliktpunkter i sin helhet.

Jag tror att en anledning till att lärarna på JH inte uppfattar denna konflikt på samma sätt som görs i litteraturen, är att konflikten inte är så tydlig på JH. Det är troligt att den är betydligt större ute på redaktionerna. Kanske är det också mer en generationsfråga än en könsfråga. På JH finns ett vidgat perspektiv, både inom ramen för *Kvinnor och journalistik* och inom andra kurser. Det är nästan lika många manliga som kvinnliga studenter som söker

till kursen *Kvinnor och journalistik*, vilket tyder på att det inte är ett specifikt kvinnligt perspektiv som tas upp här, utan ett *vidgat* perspektiv; något som faller utanför den traditionella normen. Det vore tragiskt om den kurs där man har möjlighet att ta ett samlat grepp på ett vidgat perspektiv försvann. De allra flesta är positivt inställda till den - vare sig de varit direkt inblandade i den eller inte - vilket gör att man inte kan låta bli att fråga sig varför den varit på väg att försvinna ur schemat varje termin. De som inte varit positivt inställda, har inte haft någon uppfattning alls.

Samtidigt är det naturligtvis viktigt att olika perspektiv finns med i all undervisning. Det primära är att det inte finns bara *ett* perspektiv, utan flera. Det som här har kallats ett "kvinnligt" perspektiv ska inte dominera - men det får heller inte gömmas och glömmas. En lärare menar att det inte är någon fara, då

...vi har vissa på institutionen som drar fram dessa frågorna; det är ingen risk att de glöms bort...

Och det är ju tur. Men för att dessa människor ska orka, krävs uppbackning från ledningshåll och från kollegor. Det finns mycket som verkar bra på JH, men för den sakens skull får man inte slå sig till ro. Helt visst är det viktigt med en jämn könsfördelning mellan kvinnliga och manliga lärare. Det, tillsammans med en lika jämn könsfördelning bland studenterna, är en grund att stå på för att utbildningen könsmässigt ska bli balanserad på ett naturligt sätt. Men frågan är om det räcker? Jag tror inte det. Med risk för att bli tjatig, vill jag ånyo påpeka vikten av medvetenhet - ett begrepp som synes ha blivit ett nyckelord i denna rapport.

Den goda journalistiken?

Officiellt har man möjlighet att skriva en policy och/eller skriva om mål i utbildningen; genom att göra det har alla något att peka på då man upptäcker att verkligheten och teorin inte stämmer överens. Ledningens nyckelfunktion kan här inte överskattas, även om den naturligtvis inte kan vara ensam ansvarig.

Att diskutera, lärare emellan, är ett sätt att närma sig frågan. De kvinnliga lärarna gör så, men det räcker inte. Jämställdhetsfrågan riskerar då att bli enbart en kvinnofråga - och det bör den inte vara. Dessutom vill flera av dem jag pratat med lära sig mer - och vissa *behöver* lära sig mer... Då krävs det exempelvis förebilder för lärarna, utbildning, seminarier, mer opretentiösa diskussioner etc. Inte bara kön borde stå i fokus, utan det kanske borde handla om hur man överhuvud taget kan vidga sina perspektiv? Är det här man kan finna den goda journalistiken? Den dåliga journalistiken, som motsats, skulle kunna vara fastlåsta former, traditionella "knäck" utan eftertanke.

På 70-talet talade man om *jämlikhet*. Då handlade det om både klass och kön. Nu på 90-talet talar vi om *jämställdhet*, och frågan har reducerats till kön. Eftersom jag personligen tror att journalister bör ses som opinionsbildare, och att de således har en viss möjlighet att påverka oss som läser, tittar och lyssnar på medierna, är det viktigt att det finns en bred medvetenhet om samhällsfrågor i stort. Där ingår både klass och kön. Där ingår också en mängd andra perspektiv. Finns det bland lärarna ett intresse och en känsla för den typen av frågor, så finns det troligen också med i deras undervisning. Framtidens journalister - studenterna - får då något att fundera och reflektera över. Och kanske är det där man kan finna en bit av den goda journalistiken?

Sammanfattning

Denna rapport ingår som en del i ett pedagogiskt utvecklingsprojekt vid Journalisthögskolan (JH) i Göteborg. Dess syfte är att pröva olika vägar att belysa kvinnliga perspektiv på journalistiken under utbildningen. Denna rapport, som handlar om lärarnas syn på jämställdhet, kan ses som ett komplement till en tidigare rapport, som undersökte hur kurslitteraturen vid JH såg ut ur ett genusperspektiv.

Lärarnas syn på jämställdhet vid JH har undersökts genom att jag träffat och samtalat med totalt 23 lärare. Fem frågeområden har diskuterats. Det första berörde jämställdhet generellt - om lärarna uppfattar det som en viktig fråga. Område nummer två handlar om undervisningen, hur den ser ut i ett genusperspektiv. Det tredje frågeområdet berör kursen *Kvinnor och journalistik* och det fjärde handlar om skillnader mellan manlig och kvinnlig journalistik. Det femte, slutligen, handlar om jämställdhetsarbete på institutionen.

Att jämställdhet generellt är en viktig fråga, är samtliga anställda överens om. En del ser det som självklart, andra radar upp en mängd skäl till varför det är viktigt. Jämställdhet är inte viktigt bara för kvinnor, utan också för män. De har en hel del att vinna på ökad jämställdhet, både privat och i arbetslivet. De allra flesta anser också att det är en fråga som bör diskuteras på JH, med studenterna, och de ger en rad konkreta förslag för hur man kan ta upp det. En del anser det viktigare att journalister är jämställda än andra yrkesgrupper, då de har stor möjlighet att föra fram normer och värderingar. Andra tilldelar inte journalisten någon opinionsbildande roll, och menar foljdaktligen heller inte att det skulle vara viktigare att journalister är jämställda än andra grupper.

Det förs en diskussion på JH om jämställdhet, men det framkommer att en sådan diskussion sällan finns ute på redaktionerna. För att på något sätt nå fram till en mer jämställd journalistkår, torde det därför vara på JH man måste börja.

Sedan genomgången av kurslitteraturen gjordes 1992 synes vissa förändringar inträffat. En del av denna är utbytt, och flera lärare är mycket medvetna om att det kan vara viktigt att också kvinnliga författare lyfts fram. Med dem finns en chans att andra perspektiv lyfts fram än det traditionella. Samtidigt finns det dock en omedvetenhet; det traditionella ses inte som manligt, utan som neutralt. Det är möjligt att det är riktigt, men väl så troligt är att man inte ser det manliga perspektivet, eftersom det är normen.

Vissa lärare är oerhört jämställdhets- eller kvinnomedvetna, och har ständigt detta perspektiv i tankarna i undervisningen. Andra har inte dessa funderingar alls. Skillnaderna mellan lärarna står emellertid inte att finnas mellan könen; det finns kvinnor och män av båda sorterna.

Vad gäller inbjudna gästföreläsare, så är många eniga om att det är viktigt att ha en balans mellan män och kvinnor. Gästföreläsare är viktiga som förebilder, och även kvinnliga studenter behöver förebilder. Trots att man anser att det är viktigt med både manliga och kvinnliga gästföreläsare, så är det inte alla som bjuder in både och. Vad man då i regel hänvisar till, är "kompetens" - man väljer den som är mest kompetent inom området.

Kursen *Kvinnor och journalistik* är populär i alla läger, bland studenter och bland lärare, men ändå har den varit på väg att försvinna ur planeringen vid flera tillfällen. De flesta är positiva till kursen, men inte alla vet vad den handlar om. Kursnamnet är missvisande, såtillvida att det inte bara handlar om kvinnliga perspektiv. Det handlar snarare om att vidga sina perspektiv, om att gå utanför den traditionella journalistrollen. Här får studenterna möta kvinnliga författare, kvinnliga lärare och kvinnliga gästföreläsare. Trots detta är det inte någon "kvinnokurs", nästan hälften av studenterna som väljer att läsa den, är män.

Huruvida det finns en manlig journalistisk norm, är svårt att svara på. Litteratur på området säger att så är fallet, men bland lärarna på JH är åsikterna delade. På JH synes - förutom det traditionella journalistiska perspektivet - det finnas alternativa sätt att se på journalistik. Här finns inte någon direkt motsättning mellan exempelvis "mjuka" och "hårda" nyheter, mellan traditionellt skrivande och experimenterande. De konflikter som finns, verkar finnas mer ute på redaktionerna, än på JH. De skillnader som kan finnas mellan journalistkulturen och vad som här har kallats kvinnojournalistik, behöver heller inte vara en könsfråga; det kan lika gärna handla om bland annat ålder. Ju äldre man blir, desto stelare och mer konservativ blir man. Redaktionerna är troligen mer konservativa än vad journalistutbildningen är. Dels på grund av en inbyggd konservativ struktur, men också genom tvånget att varje dag fylla en tidning; det finns inte utrymme för experimenterande i någon större utsträckning. Det kan vara en förklaring till varför man finner skillnader ute på redaktionerna, men inte i samma utsträckning på JH.

Ibland sägs det att det finns skillnader mellan manligt och kvinnligt språk. Forskningsresultaten är dock inte entydiga. Lärarna på JH ser inga direkta skillnader i kvinnliga och manliga studenters språk. Detsamma gäller val av ämne, form och infallsvinkel. Ett sätt att skriva på kan därmed inte gynnas på bekostnad av ett annat.

I tekniksammanhang finns vissa skillnader mellan kvinnliga och manliga studenter. Men lika stora, om inte större, skillnader finns mellan äldre och yngre. Lärarna som använder teknik i undervisningen är medvetna om detta, och gör därför medvetna försök att förenkla för de studenter som finner tekniken krånglig.

Ansvar för att jämställdhetsfrågor finns på dagordningen, ligger på institutionens ledning. Det gäller både formellt och informellt. Informellt, därför att flera av de anställda vid institutionen menar att om jämställdhetsfrågor ska kunna drivas aktivt, måste det vara sanktionerat uppifrån. En policy - gärna för hela verksamheten - skulle kunna vara till hjälp om man arbetar fram den gemensamt.

Helst skulle flera vilja att jämställdhetsperspektivet fanns med som en naturlig del i undervisningen, inte som en särskild aspekt. Andra menar att det måste uppmärksammas särskilt. En grundförutsättning för att jämställdhetsperspektivet ska kunna finnas med som en naturlig del i undervisningen, är att lärarkåren till hälften består av kvinnor. Hur detta ska uppnås råder delade meningar om. Vissa förespråkar kvotering, andra är rädda att då missa kompetens.

Ytterligare en hjälp för lärarna, vore att ha diskussioner runt kvinnor- och jämställdhetsfrågor. En del vill lära sig mer, andra vill få idéer och inspiration. Åter andra vill ha ett diskussionsforum, vilket de inte upplever att de har idag.

Referenser

- Boëthius, Maria-Pia och Lönnroth, Ami (1991) Fler kvinnliga journalister - märks det i mediautbudet? Ur *Kvinnoperspektiv på masskommunikationsforskningen*. Stockholm: JÄMFO
- Boëthius, Maria-Pia (1994) "Kompetens - ett ord att begrava." Ur *Aftonbladet*, 941127
- Carlsson, Ulla (1991) Kön- och kvinnoperspektiv i svensk masskommunikationsforskning. Ur *Kvinnoperspektiv på masskommunikationsforskningen*. Stockholm: JÄMFO
- Eide, Elisabeth (1993) Journalisme og enkjønnet presentasjon. Ur Carlsson, U (red) *Nordisk forskning om kvinner och medier*. Göteborg: Nordicom
- Grunig, Larissa A (1993) The 'Glass Ceiling' Effect on Mass Communication Students. Ur Creedon, P J (ed) *Women in Mass Communication*. Newbury Park, London and New Delhi: Sage
- Hirdman, Yvonne (1988) "Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning". Ur *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, 3:49-62
- Jämställdhetsplan 1994-1996*. Utgiven av Jämställdhetsdelegationen vid Göteborgs universitet
- Kleberg, Madeleine (1993) Feministisk teoribildning och mediaforskning. Ur Carlsson, U (red) *Nordisk forskning om kvinnor och medier*. Göteborg: Nordicom
- Lindqvist, Herman (1992) *På landet i Paris*. Höganäs: Bra Böcker
- Löfgren, Monica (1991) Kvinnor i journalistiken. Ur *Kvinnoperspektiv på masskommunikationsforskningen*. Stockholm: JÄMFO
- Lönnroth, Ami (1981) Stick i stäv med vedertagna normer - kvinnoforskning och kvinnojournalistik. En diskussionsinledning. Ur Kälvemark, A-S (red) *Stick i stäv med vedertagna normer. Kvinnoforskning och kvinnojournalistik*. Stockholm: Riksbankens jubileumsfond
- Melin, Margareta (1992) *Var finns kvinnorna? En analys av manligt och kvinnligt i kurslitteraturen vid Journalisthögskolan i Göteborg*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, arbetsrapport nr 27
- Weibull, Lennart (1991a) Journalister och journalistik i Sverige. Ur Weibull, L (red) *Svenska journalister. Ett grupporträtt*. Stockholm: Tiden
- Weibull, Lennart (1991b) Den svenska journalistkåren. Ur Weibull, L (red) *Svenska journalister. Ett grupporträtt*. Stockholm: Tiden
- Weibull, Lennart (1991c) Journalister som social grupp. Ur Weibull, L (red) *Svenska journalister. Ett grupporträtt*. Stockholm: Tiden
- Zilliacus-Tikkanen, Henrika (1993) Möjligheter och hinder för en kvinnlig journalistik. Ur Carlsson, U (red) *Nordisk forskning om kvinnor och medier*. Göteborg: Nordicom
- Zoonen, Liesbet van (1991) Feminist Perspectives on the Media. Ur Curran, J & Gurevitch, M (ed) *Mass Media and Society*. London, New York, Melbourne and Auckland: Edward Arnold

BILAGA 1

KONFLIKTER (?) MELLAN JOURNALISTKULTUR OCH KVINNOJOURNALISTIK

1 Hårda - mjuka nyheter, där journalistiken traditionellt gynnar hårda nyheter och nedvärderar mjuka.

2 Isolerade fakta (manligt) - helhetssyn (kvinnligt)

3 Konkurrens - konsekvens, journalistkulturen är intresserad av konkurrens medan kvinnojournalistiken är mer intresserad av substansfrågor och spelets konsekvenser

4 Distans - engagemang, dvs neutral vs engagerad

5 Individualism - kollektivism, dvs ensamvarg vs samarbete (+ hierarki vs icke-hierarki)

6 Arbete - privatliv, dvs den ena kulturen förutsätter att arbetet får gå in över privatlivet, medan den andra förutsätter att privatlivet får gå in i arbetslivet

7 Formalisering - experimenterande, dvs schabloner och bundna former vs överskridande av gränser

PUBLIKATIONER FRÅN INSTITUTIONEN FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Från och med 1 juli 1990 publiceras tre serier av avhandlingar och rapporter vid Institutionen för journalistik och masskommunikation:

1. Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation.
2. Rapporter från Institutionen för journalistik och masskommunikation.
3. Arbetsrapporter från Institutionen för journalistik och masskommunikation.

Redaktör för de tre serierna är professor Lennart Weibull. De två serierna *Rapporter från Institutionen för journalistik och masskommunikation* och *Arbetsrapporter från Institutionen för journalistik och masskommunikation* säljs genom avdelningens försorg. Beställningar kan ske på den talong som finns efter publikationsförteckningen.

Fram till den 1 juli 1990 utgavs rapporterna istället vid Avdelningen för Masskommunikation och hade följande namn: *Göteborgsstudier i masskommunikation*, *Rapporter från Avdelningen för masskommunikation* och *Arbetsrapporter från Avdelningen för masskommunikation*.

Skrifter utgivna efter den 1 juli 1990:

Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation

1. Robert Burnett (1990) *Concentration and Diversty in the International Phonogram Industry*
2. Roger Wallis (1991) *Internationalisation, Localisation & Integration*
Pris: 200 kronor.
3. Ronny Severinsson (1994) *Tidningar i konkurrens. Dagstidningarnas agerande på lokala läsarmarknader i Västergötland 1950 - 1985.*
Pris: 200 kronor.
4. Bo Reimer (1994) *The Most Common of Practices. On Mass Media Use in Late Modernity.* Almqvist & Wiksell International, Stockholm.
5. Ulf Wallin (1995) *Vad fick vi veta? En studie i svenska nyhetsmediers rapportering åren före folkomröstningen om EU.*
Pris: 200 kronor.

Rapporter från Institutionen för journalistik och masskommunikation

1. Emanuelsson, Eva & Karlsson, Kristina (1991) *Informatörer inför 90-talet*.
Pris:90 kronor
2. Wallin, Ulf (1991) *Bilden av EG*
Pris:120 kronor
3. Wallin, Ulf (1992) *EG - Hot eller löfte? Argument i dagspress, radio och TV för och emot svenskt EG-medlemskap*.
Pris:100 kronor
4. Flodin, Bertil - *Samhällskommunikation under 80-talet. En kunskapsöversikt*.
Pris: 150 kronor.

Arbetsrapporter från Institutionen för journalistik och masskommunikation

1. Ronny Severinsson (1990) *Massmedier, allmänhet och flyktingfrågor i Sverige och Sjöbo. En fallstudie på Sjöbo*
Pris 60 kronor.
2. Ronny Severinsson (1990) *Tidningsläsning i Nordvästra Skåne*
Pris 60 kronor.
3. Charlotta Kratz (1990) *Tidningsläsning i sydöstra Skåne. En presentation av en läsarundersökning*
Pris 60 kronor.
4. Bo Reimer (1990) *Kulturdiskussioner — Inlägg i tre eviga debatter*
Pris: 60 kronor
5. Charlotta Kratz (1990) *Tidningsläsning i Jönköping. En presentation av en läsarundersökning*
Pris: 60 kronor
6. Charlotta Kratz (1991) *Verklighetsval och kapital. En studie av det ekonomiska och det kulturella kapitalets betydelse för läsningen av stockholmstidningar utanför Stockholm*
Pris: 60 kronor
7. Deanna Hultman (1991) *Dynamisk public relations. En explorativ studie av public relations i fyra företag*
Pris: 60 kronor
8. Admassu Tassew (1991) *Public service broadcasting concept and practice: a preliminary overview of the ideals and some swedish experience*
Pris: 60 kronor

9. Ronny Severinsson (1991) *Tidningsvanor i Gästrikland 1989. Presentation av en läsarundersökning*
Pris: 60 kronor
10. Lennart Weibull (1991) *Publik och medier i samspel. En analys gjord för MedieSverige 1991*
Pris: 60 kronor
11. Monica Löfgren (1991) *Massmediernas räckvidd 1979 - 1990*
Pris: 60 kronor
12. Lennart Weibull (1991) *Masskommunikation som ämnesområde. Ett försök till empirisk bestämning*
Pris: 60 kronor
13. Charlotta Kratz (1991) *Tidningsläsning i Södra Halland 1990, jämförelser med situationen 1984*
Pris: 60 kronor
14. Margareta Melin (1991) *Från kulturteori till journalistkultur. En litteraturöversikt över diskussionerna kring kulturbegreppet*
Pris: 60 kronor
15. Charlotta Kratz (1991) *Från icke-läsare till allätare. Fyra läsartyper i Stockholm och i landsorten*
Pris: 60 kronor
16. Kent Asp (1992) *Partiskheten i Sveriges Radios och TV4:s nyhetsprogram under 1991 års valrörelse*
Pris: 60 kronor
17. Ronny Severinsson (1992) *Med eller utan prenumeration i Eskilstuna och Katrineholm - Presentation av en läsarundersökning från hösten 1990*
Pris: 60 kronor
18. Karin Björkqvist-Hellingwerf (1992) *MEDIEBAROMETERN 1979-1991*
Pris: 60 kronor
19. Karin Björkqvist Hellingwerf (1992) *Dagspress och medievanor. En analys av läsvanestudien 1991*
Pris: 60 kronor
20. Lennart Weibull och Karl Erik Rosengren (1992) *Swedes' view of the world. A Descriptive Report from the First Two BALTICOM Surveys*
Pris: 60 kronor
21. Monica Löfgren-Nilsson (1992) *Kvinnligt, manligt, journalistiskt - journalisters syn på nyhetsvärdering*
Pris: 60 kronor

22. Monika Djerf-Pierre (1992) *A Toaster With Pictures. The Evolution of American Broadcasting 1921-1991*
Pris: 60 kronor
23. Charlotta Kratz (1992) *En fråga om smak. Om stabila och rörliga gruppers kulturella preferenser*
Pris: 60 kronor.
24. Thomas Östberg (1992). *Sportjournalistik - en analys av fyra dagstidningar 1961 - 1991.*
Pris: 60 kronor.
25. Karin Björkqvist-Hellingwerf (1993) - *Mediebarometern 1979 - 1992.*
Pris: 60 kronor.
26. Carin Nilsson, Åsa Widgren (1993) - *Videotex - massmedium eller ej? En litteraturstudie och begreppsanalys.*
Pris: 70 kronor
27. Margareta Melin (1993) - *Var finns kvinnorna? En analys av manligt och kvinnligt i kurslitteraturen vid Journalisthögskolan i Göteborg.*
Pris: 70 kronor
28. Karin Björkqvist-Hellingwerf (1993) - *Läsvanestudiens mått på läsvanor. En analys av två mått mått på läsvanor.*
Pris: 70,- kronor
29. Gunilla Jarlbro (1993) - *HIV-aktuellt - En läsarundersökning.*
Pris: 70,- kronor.
30. Monica Löfgren-Nilsson (1993) - *Klimat och kön - Journalisters bedömningar av arbetsklimatet på nyhetsredaktioner.*
Pris: 70,- kronor.
31. Bengt Carlsson, Inger Lindstedt, Lennart Weibull (1993) - *Studieresa till amerikanska högskoleutbildningar i journalistik, medier och kommunikation - En personlig reserapport.*
Pris: 70,- kronor.
32. Håkan Hvitfelt, Lennart Weibull (1993) - *Pendeln har svängt - En reserapport från Kina.*
Pris: 70,- kronor.
33. Ulf Wallin (1993) - *Den franska folkomröstningen - En analys av rapporteringen om den franska folkomröstningen om Maastrichtfördraget i svensk press, radio och TV samt i övriga nordiska länders press.*
Pris: 70,- kr.
34. Karin Björkqvist Hellingwerf (1994) - *Tidningsläsning i Luleå och Kiruna. Presentation av en läsarundersökning.*
Pris: 70,- kr.

35. Tomas Andersson (1994) - *Jönköpings-Posten och Smålandsposten - två småländska tidningsstrategier.*
Pris: 70,- kr.
36. Karin Björkqvist Hellingwerf (1994) - *Mediebarometern 1979 - 1993.*
Pris: 70,- kr.
37. Bengt Johansson (1994) - *Att studera massmediernas innehåll. En genomgång av innehållsstudier inom svensk forskning om journalistik, medier & kommunikation.*
Pris: 70,- kr.
38. Maria Edström, Maria Jacobson (1994) - *Massmediernas enfaldiga typer - Kvinnor och män i mediebruset den 17 mars 1994.*
Pris: 70,- kr.
39. Ingela Wadbring, Lennart Weibull (1994) - *På konsumenternas sida. En analys av hur konsumentfrågorna speglas i göteborgspressen.*
Pris: 70,- kr.
40. Bo Reimer (1994) - *Kulturell identitet och massmedieanvändning på Åland.*
Pris: 70,- kr.
41. Olof Hultén, Carin Nilsson (1994) - *Det svenska TV-utbudet 1987 och 1993. Undersökning av sändningstid och programkategorier.*
Pris: 70,- kr.
42. Kent Asp (1994) - *Medieval 94'. Anförande vid Folkrörelsernas Medieforum torsdagen den 20 oktober 1994 (framfört i urval). Forskningsprogrammet Journalistik och demokrati - studier kring medie kvaliteten.*
Pris: 70,- kr.
43. Margareta Melin (1995) - *Can Women Becom Cowboys? The Importance of Journalist Education for the Professional Ideal Among Swedish Journalists.*
Pris: 70,- kr.
44. Margareta Melin (1995) - *Female Educators and Male Craftsmen? The Professional Ideals Among Swedish Journalists.*
Pris: 70,- kr.
45. Ingela Wadbring (1995) - *Sista ordet är inte sagt än! - en analys av lärarnas syn på jämställdhet vid journalistutbildningen i Göteborg.*
Pris: 70,- kr.

Skrifter utgivna före den 1 juli 1990:

Göteborgsstudier i masskommunikation

1. Lennart Weibull (1983) *Tidningsläsning i Sverige.*
Stockholm: Liber.
2. Anders Ohlsson (1989) *Politiska nyheter till nytta och nöje.*
Almqvist & Wiksell International, Stockholm.

3. Lennart Weibull, Karin Björkqvist (1989) *Dagspressen och dess läsare*. Stockholm: Almqvist&Wiksell International.

Rapporter från Avdelningen för masskommunikation

1. Lennart Weibull (1984) *Dagspress och etermedier i Sverige 1979-1983*.(slut)
2. Jan Strid och Lennart Weibull (1984) *Läsvanor och Läsintressen 1979-1983*. (slut)
3. Ingela Strid och Lennart Weibull (1984) *Annonsbladsläsning i Sverige*.
Pris: 35 kr.
4. Ronny Severinsson (1985) *Publiken möter kabel-TV*. (slut)
5. Lennart Weibull (1985) *Närradiolyssnandet i Stockholm 1984*. (slut)
6. Bo Reimer och Lennart Weibull (1985) *Dagspress på arbetsplatsen*.
Pris: 35 kr.
7. *Informatörer i Sverige: Arbetsmarknad Framtidsutsikter* (1986) Utdrag ur utredningen om informationsutbildning i Sverige (UHÄ-rapport 1985:13)
8. Ingela Strid och Lennart Weibull (1986) *Mediesverige 1986*.
Pris: 45 kr.
9. Bo Reimer (1986) *Läsaren och tidningen*.
Pris: 55 kr.
10. Rutger Lindahl (1986) *Nyheten om mordet på Olof Palme*.
Pris: 40 kr.
11. Monika Djerf (1986) *Funktioner hos kabel-TV*.
Pris: 55 kr.
12. Anders Ohlsson (1986) *Att svara eller inte svara - det är frågan*.
Pris: 55 kr.
13. Ronny Severinsson (1987) *Den nya medieframtiden —TV via satellit och kabel*.
Pris: 50 kr.
14. Ingela Strid och Lennart Weibull (1988) *Mediesverige 1988*.
Pris: 95 kr.
15. Ronny Severinsson (1989) *Agerande och utveckling inom dagspressen i Västergötland*.
Pris: 100 kr.

Arbetsrapporter från Avdelningen för masskommunikation

1. Lennart Weibull (1984) TRENDER I MASSMEDIEANVÄNDNINGEN
Pris: 60 kr.
2. Bo Reimer (1985) TIDNINGSLÄSNING I SÖDRA HALLAND
Pris: 60 kr.
3. Lennart Weibull (1985) LÄSVANOR FÖR SVENSK MORGONPRESS
1979-1984.
Pris: 60 kr.
4. Ingela Strid, Lennart Weibull (1985) SPORT I MEDIERNA.
Pris: 60 kr.
5. Lennart Weibull (1985) MASSKOMMUNIKATIONEN I SVERIGE.
Några reflektioner om läget 1985.
Pris: 60 kr.
6. Karl Erik Rosengren, Bo Reimer (1985) INTERNALISERAD KULTUR. Ett
forskningsprogram om värden, individer och massmedier.
Pris: 60 kr.
7. Robert Burnett, Peter Esaiasson, Bo Reimer (1985) MILESTONES IN MASS
COMMUNICATION RESEARCH: MEDIA EFFECTS. A REVIEW ESSAY.
Pris: 60 kr.
8. Bo Reimer (1985) VALUES AND THE CHOICE OF MEASUREMENT
TECHNIQUE. The Rating and Ranking of Postmaterialism.
Pris: 60 kr
9. Lennart Weibull (1986) PRESS, RADIO, TV OCH NYA MEDIER
I JAPAN.
Pris: 60 kr.
10. NYHETSSPRIDNINGEN OM MORDET PÅ STATSMINISTER OLOF
PALME. En sammanställning av Statistiska Centralbyråns intervjuundersökning
2-4 mars 1986.
Pris: 60 kr.
11. Rune Hedberg och Lennart Weibull (1986) KASSETTIDNINGSLÄSNING
PÅ GOTLAND.
Pris: 60 kr.
12. Lennart Weibull (1986) MASSMEDIERNAS FRAMTIDA UTVECKLING.
Pris: 60 kr.
13. Ronny Severinsson (1986) TIDNINGSLÄSNING I SÖDERMANLAND.
Pris: 60 kr.

14. Maria Elliot, Bo Reimer och Lennart Weibull (1986)
TIDNINGSLÄSNING I KALMAR LÄN.
Pris: 60 kr.
15. Lennart Weibull, Dagspresskollegiet (1986).LÄSVANOR 1986.
Pris: 60 kr.
16. Bo Reimer och Karl Erik Rosengren (1986). MAPS OF CULTURE: MACRO
AND MICRO.
Pris: 60 kr.
17. Maria Elliot (1986). ALLMÄNHETENS SYN PÅ MASSMEDIERNAS
TROVÄRDIGHET.
Pris: 60 kr.
18. Lennart Weibull (1986) TENDENSER I SVENSK DAGSTIDNINGSLÄSNING.
Pris: 60 kr.
19. Bo Reimer (1986) SOCIAL SPACE AND THE STRUCTURING OF
COMMUNICATION PROCESSES.
Pris: 60 kr.
20. Lennart Weibull och Ronny Severinsson (1987) ACTIONS AND REACTIONS -
THE NORDIC COUNTRIES IN AGE OF SATELLITE BROADCASTING.
Pris: 60 kr.
21. Lennart Weibull (1987) MASSMEDIERNAS RÄCKVIDD 1985/86.
Pris: 60 kr.
22. Ronny Severinsson (1987) DAGSPRESSUTVECKLINGEN I
VÄSTERGÖTLAND.
Pris: 60 kr.
23. Keith Roe (1987) THE SWEDISH MORAL PANIC OVER VIDEO 1980-84.
Pris: 60 kr.
24. Bo Reimer (1987) DAGENS NYHETER I VÄSTRA SVERIGE.
Pris: 60 kr.
25. Ann-Marie Hellerström (1987) LOKAL-TV- ETT REELLT ALTERNATIV
TILL SATELLIT-TV.
Pris: 60 kr.
26. Ronny Severinsson (1987) SKARABORGSPRESSENS INNEHÅLL 1950-
1985.
Pris: 60 kr.
27. Ronny Severinsson (1987) TIDNINGSLÄSNING I ESSUNGA,
GÖTENE OCH VARA.
Pris: 60 kr.

28. Karin Björkqvist (1988) TIDNINGSLÄSNING I GÄSTRIKLAND
- presentation av en läsarundersökning.
Pris: 60 kr.
29. Bo Reimer (1988) READING POSTMATERIALISM
Pris: 60 kr.
30. Lennart Weibull (1988) PUBLICISTISK SED. Ett forskningsprogram om ett
regelsystem och dess betydelse för svensk journalistik.
Pris: 60 kr.
31. Magnus Anshelm och Lennart Weibull (1988) LÄSVANESTUDIEN 1986.
Huvudresultat och metodjämförelse.
Pris: 60 kr.
32. Magnus Anshelm (1988) SVERIGE - NU - SOM 86 - en jämförelse av två
undersökningar.
Pris: 60 kr.
33. Rutger Lindahl och Lennart Weibull (1988) PALME I AMERIKANSKA ÖGON.
En studie av den amerikanska pressens behandling av nyheten om mordet på
statsminister Olof Palme 1986.
Pris: 60 kr.
34. Magnus Anshelm (1988) MASSMEDIERNAS RÄCKVIDD 1986/87 - en
analys av Mediebarometern.
Pris: 60 kr.
35. Ingela Strid (1988) SVENSKA FOLKETS INTRESSEN 1973-1982
En sekundärbearbetning av Testologens mätningar av intressen.
Pris: 60 kr.
36. Anders Ohlsson och Keith Roe (1988) MÅTT PÅ MÄTNING - En
förundersökning av fördelningsegenskaper och stabilitet
hos linje- och kategoribaserade mått.
Pris: 60 kr.
37. Britt Börjesson (1988) BROTT OCH PUBLICITET
Kriminaljournalistik och pressetik under 1900-talet.
Pris: 60 kr.
38. Lennart Weibull (1988) RAPPORT FRÅN KONTAKTRESA TILL URUGUAY
10-22 april 1988.
Pris: 60 kr.
39. Gunilla Jarlbro (1988) EN KVALITATIV STUDIE AV HUR MÄNNISKOR
UPPLEVER TIDNINGSSINNEHÅLL.
40. Monica Löfgren (1988) KABEL-TV I GÖTEBORG
Pris: 60 kr.

41. Lennart Weibull (1988) LOKAL-TV VIA KABEL
Synen på en ny kanal bland andra medier
Pris: 60 kr.
42. Karin Björkqvist (1988) TIDNINGSLÄSNING I VÄRMLAND
Presentation av en läsarundersökning från våren 1977.
Pris: 60 kr.
43. Keith Roe (1988) ADOLESCENTS' VCR USE: HOW AND WHY
Pris: 60 kr.
44. Monika Djerf (1989) FINNS DET FUNKTIONSDIMENSIONER
I MEDIEANVÄNDNINGEN? - En faktoranalys.
Pris: 60 kr.
45. Karin Björkqvist (1989) DET POLITISKA TIDNINGSSVALET
Pris: 60 kr.
46. Magnus Anshelm och Jan Strid (1989) LÄSVANOR OCH LÄSINTRESSEN
Pris: 60 kr.
47. Monika Djerf (1989) MASSMEDIER OCH BESLUTSFATTARE:
EN LITTERATURSTUDIE
Pris: 60 kr.
48. Britt Börjesson (1989) PRESSENS SJÄLVSANERING
Ett regelsystems framväxt
Pris: 60 kr
49. Magnus Anshelm (1989) MEDIEBAROMETERN Resultat från 1988/99
Pris: 60 kr
50. Lennart Weibull (1989) RAPPORT FRÅN EN ANDRA KONTAKTRESA TILL
URUGUAY. Om massmedier, utbildning och forskning i social kommunikation
samt Institude Comunicacion y Desarrollo.
Pris: 60 kr
51. Monica Löfgren (1989) TVÅ STATSRÅDS FALL I PRESSEN
Pris: 60 kr.
52. Monica Löfgren (1989) NYHETSTIDNINGEN 8 SIDOR -
innehåll, spridning och läsning
Pris: 60 kr.
53. Keith Roe (1989) NOTES ON THE CONCEPT OF AGGRESSION
AND ITS (MIS) USE IN MEDIA RESEARCH
Pris: 60 kr.
54. Charlotta Kratz (1989) TIDNINGSLÄSNING I KALMAR OCH PÅ ÖLAND
Pris: 60 kr.

55. Catharina Kisch och Mikael Stoltz (1989)
CITY 103 OCH DESS LYSSNARE - en undersökning om lyssnandet på
Svenska Arbetsgivareföreningens närradiostation i Göteborg
Pris: 60 kr.
56. Karin Björkqvist (1990)
MEDIEBAROMETERN UNDER ÅTTIOTALET
Pris: 60 kr.
57. Roger Wallis (1990) MUSIC, MUSIC EVERYWHERE, AND
SO MUCH OF IT THE SAME...
Pris: 60 kr.
58. Charlotta Lekvall och Patrik Vult von Steyern
CITY 103 OCH TRE LIVSSTILAR
Pris: 60 kr.
59. Margareta Melin (1990) KOMMUNAKTUELLT - studier
av tidningens spridning och abonnenternas läsvanor
Pris: 60 kr.
60. Maria Elliot (1990) FÖRTROENDET FÖR MEDIERNA
Pris: 60 kr.
61. Keith Roe (1990) NEVER HAS SO MUCH BEEN WRITTEN BY
SO MANY ABOUT SO FEW, OR, WHY YOUTH RESEARCH?
Pris: 60 kr.

BESTÄLLNINGAR

Till institutionen för journalistik och masskommunikation
Sprängkullsgatan 21
411 23 GÖTEBORG
tel. 031 - 63 10 00

Undertecknad beställer härmed följande skrifter från Institutionen för journalistik och masskommunikation:

Rapporter:

<i>Titel</i>	<i>Författare</i>	<i>Nummer</i>
.....		
.....		
.....		

Arbetsrapporter:

<i>Titel</i>	<i>Författare</i>	<i>Nummer</i>
.....		
.....		
.....		

Namn: .....

Adress:
